

Länsstyrelserna

Hemlöshet – en fråga om bostäder

Slutrapport för länsstyrelsernas hemlöshetsuppdrag 2012–2014

Förord

Tryggheten i att ha en ordnad bostad är en förutsättning för mycket i det dagliga livet; för vila, sömn, matlagning och personlig hygien men också för att sköta studier och arbete och för att ha ett socialt umgänge. Tillgång till bostad är en mänsklig rättighet.

Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar fastställer att varje kommun ska planera för bostadsförsörjningen med målet att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Kommunens uppdrag handlar om insatser för att skapa balans mellan behov och efterfrågan, att grupper inte utestängs från bostadsmarknaden. Kommunerna behöver också utforma mer riktade insatser och olika former av individuellt stöd för att motverka hemlöshet och vräkningar.

Regeringen gav i januari 2012 länsstyrelserna ett treårigt uppdrag att utifrån bostadsförsörjningsansvaret stödja kommunerna i deras planering av arbetet med att motverka hemlöshet, i synnerhet bland barnfamiljer som riskerar att drabbas av vräkning. Denna rapport är en redovisning för hur länsstyrelserna har genomfört uppdraget. Rapporten utgör också ett kunskapsunderlag då den innehåller utdrag ur gällande lagstiftning på området, beskrivning av de utmaningar kommunerna står inför, vilka verktyg och metoder kommunerna kan använda samt ett flertal goda exempel från olika delar av landet.

Redaktör för rapporten har varit Margareta Johansson, Skåne län. I arbetsgruppen har även ingått Guita Atallah Hajj Hallands län, Göran Carlsson Västra Götalands län, Henrik Weston Stockholms län och Mattias Larsson Skåne län. Kontaktpersoner på samtliga länsstyrelser har bidragit till rapporten. Länsstyrelsernas styrgrupp har följt arbetet och kontinuerligt lämnat synpunkter.

Vår förhoppning är att rapporten kan fungera som underlag och inspiration för fortsatta insatser i denna viktiga fråga – att det finns goda bostäder för alla.

Inger Eriksson
Länsråd

Kristina Zetterström
Länsråd

Titel: Hemlöshet – en fråga om bostäder
Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne
Utgivningsår: 2015
Författare: Margareta Johansson
Diarienummer: 405-24754-2014
ISBN: 978-91-87423-82-6
Rapportnummer: 2015:2
Tryckeri: Ineko AB
Upplaga: 5 000
Layout: ID kommunikation AB
Omslagsfoto: Mattias Larsson
Övriga foto: Göran Carlsson, RosaCzulowska, Ita Jablonska,
Mattias Larsson, Ewa Levau, Johan Loock,
Björn Olsson, Stockholms Stadsmission

Innehållsförteckning

Förord	3	Markpolitik.....	29
Sammanfattning	6	Regional samverkan.....	29
Utgångspunkt för genomförandet av uppdraget.....	6	Allmännyttiga kommunala bostadsbolag.....	29
Utmaningar för kommunerna.....	6	Samarbete med bostadsföretag.....	30
Mycket görs – mycket återstår att göra.....	8	Bostadsförmedling.....	31
Behov av ytterligare insatser.....	9	Insatser direkt riktade mot hemlöshet.....	31
Uppdraget och hur vi tagit oss an detta	10	Kommunal strateg för att motverka hemlöshet.....	31
Uppdraget.....	10	Många fast i akut hemlöshet.....	31
Länsstyrelsernas utgångspunkter.....	10	Antalet hemlösa EU/EES-medborgare ökar.....	33
Organisering av arbetet.....	10	Från institution till kategoriboende.....	35
Hemlöshetens omfattning	12	Kvar i hemlöshet med andrahandskontrakt.....	35
Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är ett sammansatt problem	14	Tillfälliga boendelösningar.....	37
Kommunernas ansvar.....	14	Vräkningsförebyggande arbete är framgångsrikt.....	38
Utmaningar för kommunerna	16	Färre barn drabbas av vräkning.....	43
Sveriges befolkning ökar.....	16	Barn i hemlöshet får en otrygg uppväxt.....	45
Många flyktingar kommer till Sverige.....	17	Hemlöshet ter sig olika för kvinnor respektive män.....	45
Fortsatt hög arbetslöshet och osäkra anställningsvillkor.....	17	Motverka hemlöshet är god kommunal ekonomi.....	46
Små hushåll är vanligast.....	17	Aktiva intresseorganisationer.....	47
Antalet hemlösa EU/ESS-medborgare ökar.....	18	Ideella organisationer tar stort ansvar.....	47
Det behövs drygt 200 000 bostäder.....	18	Sammanfattande analys av kommunens arbete med att motverka hemlöshet.....	48
Utestängning från bostadsmarknaden	20	Så har länsstyrelserna arbetat	51
Ungdomar, unga vuxna och studenter har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden.....	20	Gemensamma kommunbesök med hemlöshetssamordnaren.....	51
Barnfamiljer med låga inkomster är särskilt utsatta.....	21	Egna kommunbesök.....	51
Nyanlända blir kvar på anläggningsboenden.....	22	En dag om hemlöshet - fyra nationella konferenser.....	52
Tron på flyttkedjor är överdriven - äldre bor ofta kvar.....	23	Medverkan vid hemlöshetssamordnarens slutkonferens.....	52
Kommunernas arbete med att motverka hemlöshet	24	Seminarier för personliga ombud.....	52
Skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder.....	24	Regionala konferenser.....	52
Riktlinjer för bostadsförsörjningen.....	24	Regionala nätverk.....	53
Fysisk planering.....	27	Regionala analyser av bostadsmarknaden.....	53
		Yttranden över kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjningen.....	54
		Aktiviteter inom ramen för andra uppdrag.....	54
		Samverkan med övriga myndigheter som har uppdrag inom området.....	54
		Kompetensutveckling inom länsstyrelserna.....	56
		Länsstyrelsernas roll i det fortsatta arbetet	57
		Källor	60

Sammanfattning

Regeringen gav den 12 januari 2012 samtliga länsstyrelser ett treårigt uppdrag att stödja kommunerna i planeringen av arbetet med att motverka hemlöshet, det så kallade hemlöshetsuppdraget. Avsikten var att uppdraget skulle genomföras som en del av det stöd som länsstyrelserna erbjuder kommunerna i planeringen av bostadsförsörjningen. Förutom att analysera hur kommunerna beaktar arbetet med att motverka hemlöshet skulle länsstyrelserna ge kommunerna stöd och råd i att motverka hemlöshet, i synnerhet bland barnfamiljer som riskerar att drabbas av vräkning.

Länsstyrelserna tog fram en gemensam plan för hur uppdraget skulle genomföras. Planen innehåller gemensamma och samordnade aktiviteter. Det gavs också ett stort utrymme för respektive länsstyrelse att därutöver anpassa sina insatser efter regionala och lokala förhållanden.

Samtidigt som länsstyrelserna fick hemlöshetsuppdraget utsåg regeringen en nationell hemlöshets-samordnare. Länsstyrelserna inledde ett samarbete med samordnaren som kom att utgöra ett viktigt inslag i arbetet under hela projekttiden. Samarbetet omfattade gemensamma kommunbesök, konferenser, hearings, studiebesök samt möten med ideella organisationer och statliga myndigheter.

Utgångspunkt för genomförandet av uppdraget

Även om länsstyrelsernas uppdrag enbart var treårigt var länsstyrelsernas utgångspunkt i arbetet att det skulle leda fram till långsiktigt hållbara rutiner för att följa, analysera och stödja kommunernas förmåga att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

Barnkonventionen är införlivad i svensk lagstiftning och ska finnas som en grund för kommunernas arbete både när det gäller planeringen för bostadsförsörjningen och inom socialtjänstens verksamhet.

Målet med jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsperspektivet ska finnas med i arbetsprocesserna och i system för styrning, uppföljning och utvärdering. Detta gäller även arbetet med bostadsfrågorna.

Länsstyrelserna utgick ifrån den definition av hemlöshet som Socialstyrelsen använde sig av vid sin kartläggning 2011. Där delas problematiken in i fyra olika situationer som en person kan befinna sig i. Situation 1 handlar om akut hemlöshet där man helt saknar tak över huvudet eller befinner sig i någon form av akutboende. Situation 2 gäller personer som befinner sig på någon form av institution och som saknar bostad inför utskrivningen. Situation 3 innefattar personer som inte får tillgång till bostad på den ordinarie bostadsmarknaden utan har en boendelösning med ett hyreskontrakt genom kommunens försorg. Det är den vanligaste formen av hemlöshet. När det gäller Situation 4 är det fråga om personer som har varit i kontakt med socialtjänsten men som själva har ordnat en kortsiktig boendelösning. Vid mättillfället befann sig 11 700 kvinnor och 21 200 män, sammanlagt cirka 34 000 personer i hemlöshet.

Utmaningar för kommunerna

Strukturella förhållanden påverkar starkt vilka utmaningar som kommunerna ställs inför. Delar av Sverige kännetecknas just nu av en stark befolkningsökning föranledd både av födelseöverskott och av

nettoinvandring. Den långsiktiga trenden går mot små hushåll och mot en åldrande befolkning. Det senare motverkas i viss utsträckning av invandringen. Det är företrädesvis unga personer som flyttar till Sverige. Det pågår en stark urbanisering som skapar stora regionala skillnader över landet. Sverige har haft en lång period av mycket lågt bostadsbyggande. Det som har byggts har heller inte svarat mot de behov som har funnits. Vi har därför fått brist på bostäder i storstadsregionerna och även i flera andra kommuner. Störst är bristen på hyresbostäder och då främst små billiga lägenheter. Flertalet av landets kommuner bedömer att det finns ett stort behov av den typen av bostäder.

De senaste åren har kännetecknats av arbetslöshet på en relativt hög nivå, särskilt bland unga. Andelen hushåll med relativt låga inkomster ökar. Ungdomar

och unga vuxna har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden. Det samma gäller nyanlända flyktingar och andra som saknar kontaktnät. Barnfamiljer med låga inkomster har en svag ställning på bostadsmarknaden. Detta drabbar framförallt många ensamstående kvinnor med barn. Det finns en förväntan i många kommuner om att flyttkedjor ska startas genom att äldre lämnar billiga bostäder för att flytta till moderna bostäder med bättre tillgänglighet. Men många äldre har en svag ekonomi och har svårt att flytta till ett boende som motsvarar deras behov. Ett växande antal av de EU/ESS migranter som kommer till Sverige hamnar i hemlöshet och lever under svåra förhållanden. Det råder stor osäkerhet i kommunerna kring hur de ska möta situationen. Ideella organisationer tar ett stort ansvar för humanitära insatser med eller utan kommunalt stöd.

Mycket görs – mycket återstår att göra

Länsstyrelserna har genomfört en serie besök i kommunerna tillsammans med den nationella hemlöshetssamordnaren. Därutöver har de flesta länsstyrelserna gjort ett stort antal egna besök i kommunerna, anordnat regionala konferenser, startat nätverk och andra lokala och regionala aktiviteter. Den årliga bostadsmarknadsenkäten är en viktig kunskapskälla i analysen av bostadsmarknaden. Tillsammans har Boverket och länsstyrelserna utvecklat de delar som rör hemlöshet, för att enkäten fortsättningsvis ska ge ett bättre underlag. Länsstyrelserna har under arbetets gång samarbetat med och tagit del av erfarenheter från andra myndigheter, som Barnombudsmannen, Boverket, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten och Socialstyrelsen. Även representanter för idéburen sektor har tillfört värdefulla kunskaper.

I dialogen med kommunerna har fokus legat på hur kommunen använder de verktyg som står till förfogande när det gäller att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden, exempelvis:

- Riktlinjer för bostadsförsörjningen
- Fysisk planering
- Markpolitik
- Regional samverkan
- Allmännyttiga bostadsföretag
- Samverkan med bostadsföretag
- Bostadsförmedling
- Insatser direkt riktade mot hemlöshet
- Samverkan med ideella organisationer
- Vräkningsförebyggande arbete

Länsstyrelserna har träffat kommunledningen och företrädare från de delar av den kommunala

förvaltningen som arbetar med bostadsplanering respektive sociala frågor. Det finns stora skillnader mellan kommunernas sätt att arbeta. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden tenderar dock att hanteras som ett socialt problem och socialtjänsten får ta ett stort ansvar. I kommunernas arbete med att planera för bostadsförsörjningen har frågan om att förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden inte alltid uppmärksamats.

Endast en tredjedel av landets kommuner har aktuella riktlinjer för bostadsförsörjningen. Generellt sett finns det utrymme för kommunerna att inta en mer aktiv hållning i bostadsplaneringen och utveckla sitt arbete när det gäller att använda de verktyg som står till buds. Det finns behov av fortsatt metodutveckling och kunskapsspridning. Bostadsmarknadens regionala karaktär gör att den regionala samordningen behöver utvecklas, särskilt i de tätbefolkade områdena.

Flera kommuner har utvecklat metoder för att kartlägga omfattningen av problemen med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. De har tagit fram strategier och handlingsplaner. Vi har i den här rapporten samlat några praktiska exempel på det goda arbete som bedrivs runt om i landet.

Länsstyrelserna och hemlöshetssamordnaren har under uppdragsperioden bidragit till att problemen med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden har satts på agendan i många kommuner. Antalet barn som berörs av vräkningar minskar, men de stora skillnaderna mellan kommunerna indikerar att mycket mer kan göras. Barn förlorar sitt hem på flera olika sätt och ingenting tyder på att antalet barn som lever i hemlöshet skulle minska. Barnen utsätts för stora påfrestningar när de bostadslösningar som

erbjuds inte motsvarar deras behov. Fler män än kvinnor lever i hemlöshet och det finns skillnader mellan könen när det gäller olika boendeformer. Det har dock inte varit möjligt att få någon samlad bild av hur kommunernas insatser påverkar bostads-situationen med avseende på kön.

Enskilda kommuner gör egna utvärderingar och det finns forskning kopplat till vissa insatser. Det är emellertid svårt att se de samlade effekterna av det arbete som genomförts och som pågår när det gäller hur det påverkar möjligheterna till bostad för olika grupper.

Behov av ytterligare insatser

Det finns behov av att fortsätta följa och analysera kommunernas arbete på det här området. Kommunerna behöver generellt sett stöd i att utveckla sitt arbete när det gäller att använda de verktyg som man förfogar över för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

Vid ett nytt uppdrag kan länsstyrelserna utveckla det arbete som påbörjats under hemlöshetsuppdraget. Länsstyrelserna kan arbeta utifrån befintliga plattformar för kunskaps- och erfarenhetsutbyte och vid behov skapa nya nätverk. Vi kan vidareutveckla arbetet med kommundialoger och stärka kontakterna med kommunerna och andra viktiga aktörer på området.

Med utgångspunkt från regionala behov och förutsättningar kan länsstyrelserna således vid ett nytt uppdrag

- *stödja den regionala samverkan mellan kommuner* genom att exempelvis i den årliga bostadsmarknadsanalysen ta fram regional kunskap om tillgång och efterfrågan på bostäder,
- *stödja kommunerna i att utveckla metodik för att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen* genom kommundialoger kring teman som bostadsförsörjningens strategiska roll för kommunens utveckling, kommunens verktyg för att styra, möjligheter och begränsningar för allmännyttan att agera, utveckling av befintliga bostäder/bostadsområden,
- *bidra med olika sakområdesperspektiv i planeringen av bostadsförsörjningen* genom att sammanställa länsstyrelsernas iakttagelser kring bostadsfrågan från sakområden som exempelvis tillväxt, integration och flyktingmottagande, urban utveckling, våld i nära relationer och personligt ombud samt visa på behovet av varierade typer av bostäder för att tillgodose olika målgruppers behov,
- *stärka det regionala och nationella perspektivet i planeringen* genom att visa på bostadens betydelse för en hållbar utveckling,
- *bidra till lokal samverkan* genom att lyfta fram goda exempel på hur kommun, bostadsföretag, olika myndigheter och idéburen sektor kan samverka,
- *inspirera till fortsatt arbete för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden* genom att lyfta frågan i olika sammanhang som exempelvis när regional utveckling, flyktingmottagande eller planering av nya områden står på agendan.

- *stödja kunskaps- och metodutveckling i kommunerna* genom att via seminarier och nätverksmöten sprida metoder och goda exempel,

Uppdraget och hur vi tagit oss an detta

Uppdraget

Regeringen gav den 12 januari 2012 samtliga länsstyrelser ett treårigt uppdrag att stödja kommunerna i planeringen av arbetet med att motverka hemlöshet, det så kallade hemlöshetsuppdraget. Avsikten var att uppdraget skulle genomföras i samband med det stöd som länsstyrelserna erbjuder kommunerna i deras arbete med att planera bostadsförsörjningen. Länsstyrelserna fick i uppgift att analysera hur kommunerna beaktar arbetet med att motverka hemlöshet och att ge kommunerna stöd och råd i planeringen. Uppdraget ska redovisas i en länsstyrelsegemensam rapport till regeringen senast den 31 januari 2015.

Bakgrund till uppdraget var att varje kommun enligt lag ska planera för bostadsförsörjningen så att förutsättningar skapas för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Planeringen ska främja att ändamålsenliga åtgärder förbereds och genomförs. Länsstyrelserna ska årligen göra en analys av situationen på bostadsmarknaden i respektive län. Med hemlöshetsuppdraget fick länsstyrelserna också i uppgift att särskilt analysera hur kommunerna beaktar arbetet med att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Dessutom skulle länsstyrelserna ge kommunerna råd och stöd i planeringen av arbetet med att motverka hemlöshet, i synnerhet bland barnfamiljer som drabbas av vräkning.

Parallellt med att länsstyrelserna fick hemlöshetsuppdraget utsåg regeringen en nationell hemlöshets-samordnare, med uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Länsstyrelserna skulle samråda med den nationella hemlöshets-samordnaren och med berörda myndigheter.

Länsstyrelsernas utgångspunkter

Även om länsstyrelsernas uppdrag enbart var treårigt var länsstyrelsernas utgångspunkt i arbetet att det skulle leda fram till långsiktigt hållbara rutiner för att följa, analysera och stödja kommunernas förmåga att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

I beskrivningen av uppdraget lyftes vräkningar av barnfamiljer särskilt fram. FN:s barnkonvention uttrycker att alla barn har rätt till god omvårdnad och att få utvecklas i sin egen takt utifrån sina egna förutsättningar. Barnkonventionen är införlivad i svensk lagstiftning och ska finnas som en grund för kommunernas arbete både när det gäller planeringen för bostadsförsörjningen och i de riktade insatser som ges av socialtjänsten. Enligt socialtjänstlagen ska beslut utgå från barns bästa. Barn ska kunna vara delaktiga utifrån sin mognad och ålder och har rätt att komma till tals.

Regeringens mål med jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsperspektivet ska finnas med i arbetsprocesserna och i system för styrning, uppföljning och utvärdering.

Länsstyrelserna har i arbetet utgått från den vida definition av hemlöshet som Socialstyrelsen använde sig av vid den senaste kartläggningen 2011.

Organisering av arbetet

Ansvariga länsråd, Inger Eriksson, Dalarna och Anna-Lena Österborg, Gävleborg (som under 2014 efterträddes av Kristina Zetterström, Östergötland) gav Länsstyrelsen Skåne huvudansvaret för samordning av uppdraget. En styrgrupp bildades bestående

av dåvarande ordföranden i Chefsforum för social hållbarhet, Gunvor Landqvist, respektive ordföranden i Forum för hållbar samhällsbyggnad, Elisabeth Weber.

En arbetsgrupp tillsattes som under 2014 bestått av deltagare från länsstyrelserna i Halland, Skåne, Stockholm och Västra Götaland. Under de första två åren har även deltagare från länsstyrelserna i Jönköping och Dalarna ingått i gruppen. Samtliga övriga länsstyrelser har involverats i uppdraget genom en utsedd kontaktperson.

Länsstyrelserna tog fram en gemensam plan för hur uppdraget skulle genomföras. Planen som lämnades till regeringen i juni 2012 innehåller länsstyrelsernas gemensamma åtagande. Varje länsstyrelse kompletterade planen med särskilda insatser utifrån behoven i respektive län.

Enligt den gemensamma planen skulle länsstyrelserna arbeta med målet att utveckla långsiktigt hållbara rutiner för att samarbeta med kommunerna kring frågor som rör hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Det innefattade dels hur kommunerna arbetar med plan- och bostadsfrågor dels hur de arbetar vräkningsförebyggande och för att underlätta inträdet på bostadsmarknaden.

Respektive länsstyrelse valde att organisera arbetet på olika sätt. Vanligen har både medarbetare som arbetar med social hållbarhet och medarbetare som arbetar med bostadsfrågor och samhällsplanering varit engagerade.

Förutom särskilda insatser med anledning av uppdraget integrerade länsstyrelserna hemlöshetsfrågorna i det övriga arbetet med plan- och bostadsfrågor, nyanländas etablering, personligt ombud, urban utveckling, sociala risker i beredskaps-

planeringen, våld i nära relationer med mera.

Sedan tidigare arbetar länsstyrelserna med att följa utvecklingen på bostadsmarknaden bland annat genom den årliga bostadsmarknadsenkäten. Den ligger till grund för länsvisa analyser av bostadsmarknaden. Länsstyrelserna arbetar tillsammans med Boverket för att höja enkätens kvalitet och utveckla de områden som rör hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden samt säkra kvaliteten i de svar som ges.

Initialt kontaktade länsstyrelsernas arbetsgrupp den nationella hemlöshetssamordnaren och inledde ett samarbete som kom att pågå under hela hemlöshetssamordnarens uppdrag. Under arbetets gång tog arbetsgruppen även kontakt med andra statliga myndigheter som har uppdrag inom området. Tillsammans med hemlöshetssamordnaren arrangerades också hearings med aktörer från idéburen sektor.

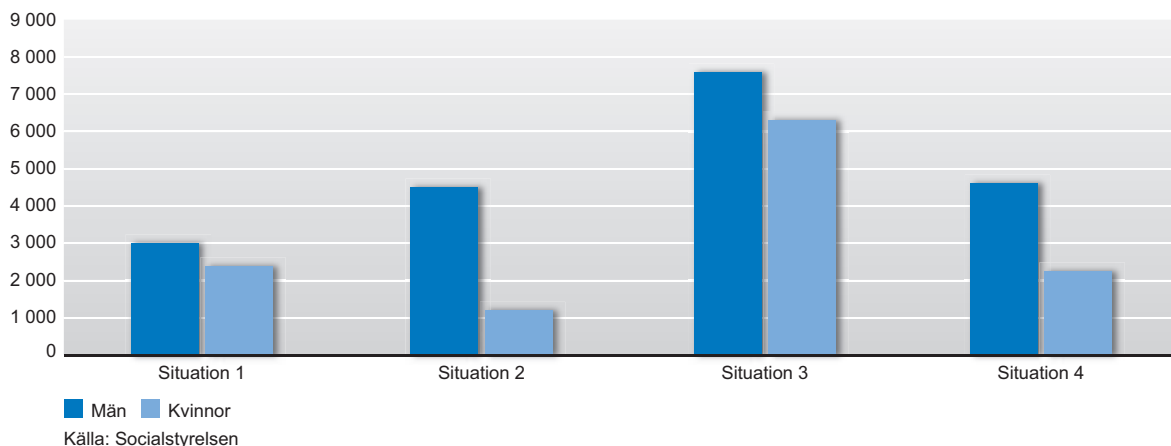
Parallellt med det utåtriktade arbetet har kompetensen inom länsstyrelserna höjts när det gäller hemlöshet, både genom särskilda insatser och genom den ökade interna samverkan.

Länsstyrelserna har anordnat gemensamma seminarier för att öka den interna kompetensen och för att utbyta erfarenheter. Uppdraget har även behandlats i länsstyrelsernas reguljära samarbetsorgan inom samhällsbyggnad och social hållbarhet.

I enlighet med uppdraget har respektive länsstyrelse varje år lämnat redovisning till Kammarkollegiet, med kopia till Socialdepartementet. Denna gemensamma slutrapport är en sammanfattning av länsstyrelsernas arbete och iakttagelser under de tre år som uppdraget pågått. Genom att lyfta fram goda exempel vill vi också ge inspiration till det fortsatta arbetet.

Hemlöshetens omfattning

Antalet män och kvinnor i de fyra olika hemlöshetssituationerna enligt Socialstyrelsens kartläggning 2011

Hemlöshet är inte något absolut begrepp utan har i olika sammanhang kommit att definieras på olika sätt. Länsstyrelserna har i arbetet utgått från den definition av hemlöshet som Socialstyrelsen använde sig av vid den senaste kartläggningen 2011. Där delas problematiken in i fyra olika kategorier eller situationer som en person kan befinna sig i under en kortare eller längre tid. Den situation som vi ofta spontant associerar till när vi talar om hemlöshet är situation 1 som handlar om akut hemlöshet där man helt saknar tak över huvudet eller befinner sig i någon form av akutboende. Situation 2 gäller personer som befinner sig på någon typ av institution och som saknar bostad inför utskrivningen. Situation 3 innefattar personer som inte får tillgång till bostad på den ordinarie bostadsmarknaden utan har en boendelösning med ett hyreskontrakt genom kommunens försorg, ibland benämnt sociala kontrakt eller den sekundära bostadsmarknaden. När det gäller situation 4 är det fråga om en kortsiktig boendelösning, exempelvis hos vänner eller släktingar, som personen själv har ordnat.

Socialstyrelsens kartläggning visade att under mätveckan i maj 2011 befann sig cirka 34 000 personer i hemlöshet. Av dem var 11 700 kvinnor och 21 200 män, för övriga saknades uppgift om kön. Problematiken fanns i nästan samtliga kommuner i landet. Antalet personer som befann sig i akut hemlöshet hade minskat i förhållande till den mätning som Socialstyrelsen genomförde 2005. Däremot märktes en tydlig ökning av inrapporteringen av personer som befann sig i situation 3, mera långsiktiga boendelösningar. Det går att sluta sig till att många barn befann sig i just den här situationen eftersom 3 400 av de vuxna var föräldrar med daglig omvårdnad om barn under 19 år. I den kompletterande intervjuundersökning som genomfördes framkom följande huvudsakliga orsaker bakom att familjerna befann sig i den här situationen: Familjen hotades av vräkning på grund av obetalda hyror, familjen hade ingen förankring på bostadsmarknaden, separation eller sociala problem i familjen.

Det finns stora skillnader mellan hur hemlöshet drabbar kvinnor respektive män. Män är överrepresenterade

i samtliga situationer. När det gäller personer i situation 1, akut hemlöshet, var 67 procent män. En hög andel hade problem med missbruk och/eller psykisk och fysisk ohälsa. Av dem som befann sig i situation 2, på institution av något slag, var 79 procent män. I den här situationen har störst andel problem med missbruk och beroendeproblematik och/eller psykisk och fysisk ohälsa. Andelen kvinnor var högst, 45 procent, i situation 3, personer med mera långsiktiga boendelösningar. I den här situationen dominerar ekonomiska bekymmer och andra sociala problem är mera ovanliga. Många är föräldrar. Ensamstående kvinnor med barn är överrepresenterade. I situation 4, kortsiktigt boende som personen ordnat själv, var 32 procent kvinnor.

Mörkertalet är mycket svårt att beräkna men torde vara mycket stort. Socialstyrelsens kartläggning baserar sig på information från drygt 2 000 uppgiftslämnare hos kommuner och andra verksamheter som träffar hemlösa personer. För att komma med i Socialstyrelsens kartläggning måste följaktligen personen ifråga ha varit i kontakt med socialtjänsten eller någon annan verksamhet som ger stöd. Det finns anledning att anta att många fler lever i hemlöshet, men utan att begära stöd utanför familjen eller bekantskapskretsen. Utrikes födda personer som inte har permanent uppehållstillstånd och personer i anläggningsboenden för asylsökande ingår inte i mätningen. Vissa kommuner kan ha svårt att lämna korrekta upplysningar kring antalet personer i situation 3. Det är inte alla kommuner som i sina kartläggningar av hemlösheten betraktar personer som hyr bostad i andrahand genom socialtjänsten som hemlösa. När det gäller personer som befinner sig i situation 4 finns det anledning att tro att många som bor tillfälligt hos vänner eller släktingar inte har sökt stöd utanför bekantskapskretsen och därför inte kommit med i mätningen.

Hemlöshet, Socialstyrelsens definition (2011)

Akut hemlöshet – situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojour) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen.

4 500 personer.

Institutionsvistelse och kategoriboende – situation 2

En person befinner sig på kriminalvårdsanstalt eller stödboende inom socialtjänsten, landstinget eller en privat vårdgivare, alternativt på ett hem för vård eller boende (HVB) eller SIS-intuition, och ska skrivas ut inom tre månader. Personen har inte någon bostad ordnad inför utskrivningen. Hit räknas även personer som skulle ha skrivits ut om de hade haft en bostad.

5 600 personer.

Långsiktiga boendelösningar – situation 3

En person bor i en bostad som kommunen har ordnat exempelvis försökslägenhet, träningslägenhet, socialt kontrakt, på grund av att personen inte får tillgång till en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn eller särskilda regler.

13 900 personer.

Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4

En person bor tillfälligt och utan kontrakt hos vänner, bekanta eller släktingar eller har ett inneboende- eller andrahandskontrakt på mindre än tre månader hos släkt, vänner eller andra privatpersoner. Personen har av detta skäl varit i kontakt med socialtjänst eller någon annan verksamhet som ger stöd.

6 800 personer.

Annan eller okänd boendesituation.

3 200 personer.

Sammanlagt 34 000 personer.

Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är ett sammansatt problem

När länsstyrelserna har organiserat arbetet med hemlöshetsuppdraget har en utgångspunkt varit att problemet med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är ett mångfasetterat problem. Orsakerna till hemlöshet kan sökas på olika nivåer och arbetet med att motverka hemlöshet behöver också fokusera på olika aspekter. Ibland skiljer man på hemlöshet orsakad av strukturella faktorer och hemlöshet orsakad av individuella faktorer. FEANTSA, som är det organ inom EU som arbetar med frågor som rör hemlöshet, använder en modell för att illustrera sårbarhet och risk för hemlöshetsproblematik som utgår från orsaker på strukturell, institutionell, relationell och individuell nivå.

På strukturell nivå kan orsaker till hemlöshet bland annat sökas i faktorer som berör arbetsmarknad, bostadsmarknad och migration. Urbaniseringen innebär en stor inflyttning till de stora städerna med stor efterfrågan på bostäder. I andra regioner minskar befolkningen vilket resulterar i ett överskott på bostäder. Bostadsmarknadens sätt att fungera påverkar tillgången på bostäder och den konkurrens som råder lokalt och regionalt påverkar vilka krav som ställs på bostadssökande.

På institutionell nivå påverkar planeringen av bostadsbyggandet tillgången på bostäder. Hyreslagstiftningen påverkar människors möjligheter att få och behålla en bostad. Förekomsten av bostadsförmedling, kösystem och liknande påverkar fördelningen av befintliga bostäder. Biståndsinsatser och samhällsservice som exempelvis boendestöd och hushållsekonomisk rådgivning påverkar människors möjligheter att få och behålla bostäder.

Många faktorer som är förknippade med *familjerelationer* har betydelse för möjligheten att få och behålla en bostad. Som ensamstående är personen mer sårbar än om ansvaret för boendet delas. Samtidigt kan en parrelation som inte fungerar, exempelvis innehåller våld, påverka möjligheten att bo kvar i en gemensam bostad. Sammanbrott i relationen genom skilsmässa eller den ena partens död kan innebära att bostaden går förlorad.

På individuell nivå påverkar faktorer som ekonomi och anställningsförhållanden möjligheten att få bostad. Ålder, kön, hälsa och eventuell funktionsnedsättning spelar in. Om man är asylsökande eller har status som flykting kan också ha betydelse. Etnisk tillhörighet påverkar risken för att bli diskriminerad som bostadssökande. Individuella problem som exempelvis missbruk kan minska möjligheterna medan individuella resurser som utbildning och kontaktnät kan öka möjligheterna att få och att behålla en bostad.

Kommunernas ansvar

I regeringsformen 2 § sägs bland annat att det allmänna ska trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

Kommunerna har fått ett stort ansvar för att trygga att behovet av bostäder tillgodoses. Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar fastställer att varje kommun ska planera för bostadsförsörjningen och redovisa detta i riktlinjer som ska antas av kommunfullmäktige. Målet är att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i

goda bostäder. Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet har samtidigt blivit ett allmänt intresse i plan- och bygglagen (2010:900), där kommunens riktlinjer ska vara vägledande i tillämpningen av det allmänna intresset.

Kommunerna ansvarar enligt socialtjänstlagen (2001:453) för socialtjänsten och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker möjligheterna att leva ett självständigt liv. Enskilda kan alltså vända sig till socialtjänsten i sin kommun och ansöka om bistånd om de inte förmår lösa sitt behov av bostad.

Därtill har kommunerna ett särskilt ansvar för vissa grupper enligt socialtjänstlagen och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Dessa lagar reglerar att kommunen ska tillhandahålla boende med service och omvårdnad för äldre samt bostäder med särskild service till personer med funktionsnedsättning. Kommunerna ansvarar också för att det finns boende för det antal nyanlända som ingår i överenskommelsen med länsstyrelsen.

Socialtjänsten har inte bara ett ansvar för att ge enskilda stöd utan ska enligt socialtjänstlagen delta i samhällsplaneringen. Enligt förarbetena till lagen innebär detta att socialtjänsten ska tillföra underlag till planeringen, delta i planeringen, yttra sig över färdiga planförslag samt delta i uppföljningen. Vikten av att planeringen på regional och riksnivå tillförs sociala aspekter betonas också.

Vägen till ett eget boende

Bengt och Kathy har haft missbruksproblem sedan ungdomen och Bengt har åkt in och ut ur fängelser sedan han var 25 år gammal.

Långa perioder har de varit hemlösa och bott på vindar och i källare.

Trots tappra försök att avstå från drogerna har de tidigare fallit tillbaka i samma spår. Tillbaka i en tillvaro utan trygghet och boende, till ett liv där dagarna kretsat kring att få ihop pengar till narkotika.

Bengt berättar att han efter fängelsevistelser känt sig motiverad att börja ett nytt liv. Han har sökt socialtjänstens hjälp att ordna en bostad men har då blivit hänvisad till att bo tillsammans med andra utan krav på nykterhet. I en sådan miljö har Bengt återfallit i missbruk.

– Jag tror inte att någon kan fatta den hopplöshet och utsatthet som de hemlösa känner, säger Kathy.

Resan mot en ljusare framtid började 2011, då Bengt och Kathy behandlades för sitt missbruk. Efter ett år i drogfrihet fick de andrahandskontrakt via socialtjänsten. Tre år senare har de nu både jobb och förstahandskontrakt på en lägenhet.

– Vägen till ett eget boende har varit lång.

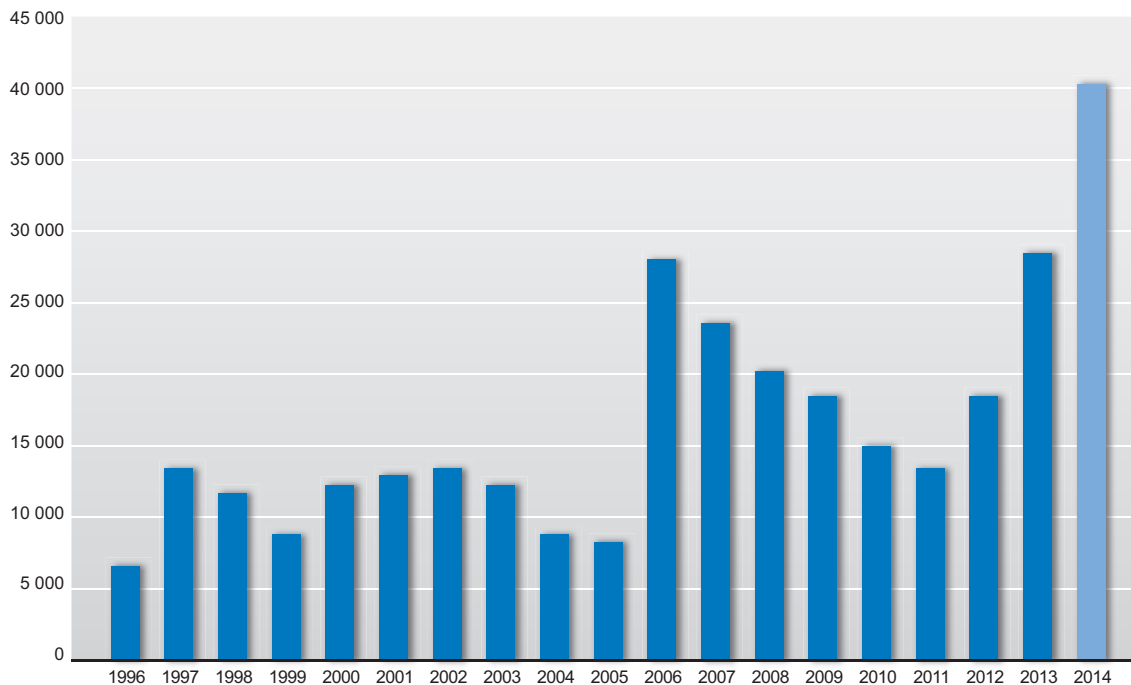
Utmaningar för kommunerna

Utvecklingen på strukturell nivå har skapat utmaningar för kommunerna när det gäller bostadsförsörjningen. Sverige har en positiv befolkningsutveckling med både födelseöverskott och nettoinvandring. Under de senaste åren har flyktingarnas andel av invandringen ökat. Befolkningsökningen är ojämnt fördelad över landet. Osäkerheten på arbetsmarknaden, ekonomisk utsatthet och små hushåll skapar efterfrågan på företrädesvis mindre och billiga hyresrätter. Ett ökat antal EU/ESS-medborgare har hamnat i hemlöshet i Sverige. Tillskottet av bostäder har inte motsvarat behovet.

Sveriges befolkning ökar

Enligt statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) har födelseöverskottet i Sverige legat på 20 000–25 000 och invandringsöverskottet på 45 000–60 000 under åren 2008–2012. År 2013 var ett rekordår med den största folkökningen sedan 1946. Genom en stor nettoinvandring under året ökade befolkningen med cirka 89 000 eller 0,9 procent. Sju av tio kommuner ökade sin befolkning. Befolkningsökningen var i stort koncentrerad till de större städerna. I flera glesbygdskommuner både i norr och i söder minskade befolkningen. Av de 15 kommuner

Antal kommunmottagna flyktingar åren 1996–2014, där 2014 är en prognos genom uträkning av genomsnittligt mottagande per månad utefter de åtta första månaderna

Källa: Migrationsverket (<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-och-statistik/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/Kommunmottagna--tidigare-ar.html>).

som ökade mest i förhållande till sin storlek ligger 10 i Stockholms län. Även Göteborg (1,4 procent 2013) och Malmö (1,7 procent 2013) ökade sin folkmängd. Invandringen till Sverige har ökat under senare år och 2013 kom 116 000 personer till Sverige medan endast 51 000 utvandrade. Den största gruppen invandrare var svenska medborgare som flyttade åter efter en tid utomlands, följt av syrier och somalier.

Många flyktingar kommer till Sverige

Antalet personer som söker asyl i Sverige har ökat under de senaste åren främst till följd av kriget i Syrien. Många av dem som kommer får uppehållstillstånd och tas emot i kommunerna. Enligt regeringens utsedda samordnare för kommunalt flyktingmottagande var det 276 av landets 290 kommuner som hade tecknat överenskommelse 2013 om mottagande av nyanlända. Kommunernas mottagning av flyktingar ökade från cirka 19 000 år 2012 till cirka 34 000 år 2013, varav cirka 2 300 var ensamkommande barn. Mottagandet är inte jämt fördelat över kommunerna men riksgenomsnittet ligger på 3,5 nyanlända per 1 000 innevånare. Under 2014 har antalet asylsökande fortsatt att öka. I oktober 2014 beräknade Migrationsverket att 80 000 personer kommer att söka asyl i Sverige under året. De flesta asylsökande kommer från Syrien och Eritrea. Sett till det totala antalet personer som söker bostad är flyktingarna en liten grupp men det handlar om personer som befinner sig i en mycket utsatt situation och där bostad är en avgörande förutsättningarna för att de ska kunna etablera sig i landet.

Fortsatt hög arbetslöshet och osäkra anställningsvillkor

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar har arbetslösheten legat relativt stabilt kring 7–8 procent under uppdragstiden. Det är i storstadsområdena och i de större städerna som nya arbetstillfällen har tillkommit. De arbetslösa får en allt mer osäker ekonomisk situation genom att färre av dem har ersättning från erkänd arbetslöshetskassa. Allt fler blir därför ekonomiskt beroende av en partner eller hänvisas till socialtjänstens försörjningsstöd. Det har även blivit vanligare med tillfälliga anställningar och osäkra anställningsvillkor.

Små hushåll är vanligast

När det gäller hushållens storlek har inga stora förändringar ägt rum under de senaste 20 åren. Den traditionella kärnfamiljen med två vuxna som lever samman med minderåriga barn utgör en mindre del av hushållen. Det vanligaste hushållet är en ensamstående utan barn och 70 procent av hushållen består av högst två personer. I två tredjedelar av hushållen finns det inga barn. Den demografiska utvecklingen påverkar vilka bostäder som efterfrågas. Sverige har en åldrande befolkning. Den faktor som i viss utsträckning kan hejda den pågående utvecklingen är en ökande invandring. Det är företrädesvis yngre personer som flyttar till Sverige.

Ur den enskildes perspektiv förändras familjeförhållandena över tid. Medan cirka 45 700 par gifte sig 2013 skilde sig ungefär 25 000 par. Bland de par med barn som separerar finns det en tydlig trend mot att allt fler familjer väljer att låta barnen bo växelvis varannan vecka hos respektive förälder. En utveckling som kan påverka efterfrågan på bostäder.

Antalet hemlösa EU/ESS-medborgare ökar

Av de EU/EES-medborgare och så kallade tredjelandsmedborgare som kommer till Sverige för att söka arbete hamnar ett antal i hemlöshet. De fanns inte med i Socialstyrelsens kartläggning 2011, eftersom de inte är folkbokförda i Sverige. När Socialstyrelsen genomförde en mätning av utrikesfödda personer i akut hemlöshet 2012 fann man 370 personer. Majoriteten vistades i storstadsregionerna men totalt kom det rapporter från 76 kommuner. De hemlösa utgjorde inte någon homogen grupp. De kom från olika världsdelar, även om de flesta kom från östra Europa. Ungefär 80 procent var män och de flesta var friska och arbetsföra. Hälften sov utomhus, i tält eller liknande. De hade i mycket liten utsträckning problem med missbruk eller psykisk ohälsa.

Sedan 2012 har antalet personer från EU/ESS-området som lever i hemlöshet i Sverige ökat markant. Kunskapen om dem är mycket liten. Många lever

under svåra omständigheter i Sverige. Samtidigt finns det indikationer på att de har ännu svårare levnadsomständigheter i hemlandet men att de där inte ses som hemlösa.

Länsstyrelsen i Stockholms län genomförde 2013 en undersökning inom ramen för sitt uppdrag att utveckla och effektivisera samordning och samverkan mot människohandel. En enkät skickades ut till kommuner, polismyndigheter och frivilligorganisationer. Enkätundersökningen kompletterades med djupintervjuer med polis, socialtjänst, näringsidkare i Gävleborgs och Uppsala län. Av undersökningen framgår att personer som lever i stort armod finns över hela landet, både i större och mindre orter. Flera av dem som svarat på enkäten säger sig känna till personer som kan vara utsatta för olika former av exploatering, främst arbetskraftsexploatering/tvångsarbete.

Det behövs drygt 200 000 bostäder

Bostadsbyggandet har inte följt takten i befolkningsökningen vilket har lett fram till underskott på bostäder i ett stort antal kommuner. I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2014 anger hälften av kommunerna att det finns ett underskott på bostäder i kommunen. När det gäller centralorterna anger tre fjärdedelar av kommunerna att det finns ett underskott. Sammantaget bedömer kommunerna att det behövs ett tillskott på drygt 200 000 bostäder under den kommande femårsperioden.

Det råder brist på bostäder i storstadsområdena och i de större städerna. Störst är bristen i Stockholmsområdet. Folkmängden i Stockholms län har ökat med i genomsnitt 35 500 personer per år under den senaste femårsperioden. För att täcka det ökande behovet av bostäder hade det behövts ett tillskott av

drygt 20 000 bostäder per år. I realiteten har byggtakten rört sig om hälften, cirka 10 000 per år.

Störst är behovet av mindre hyreslägenheter. Andelen hyresrätter av det totala beståndet har minskat dels genom liten nyproduktion dels genom att hyresrätter omvandlats till bostadsrätter.

I Stockholms län har hyresrätternas andel av det totala bostadsbeståndet sjunkit från 60 procent 1990 till 37 procent 2010.

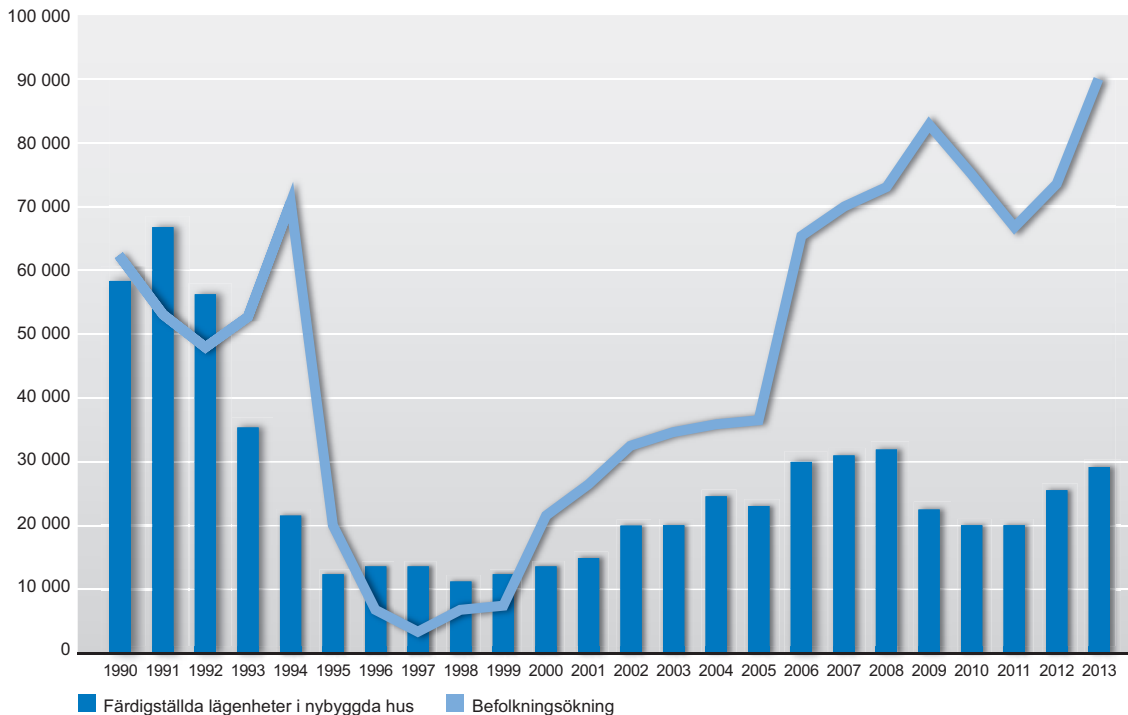
Ett annat exempel är Malmö stad. Under åren 2006–2012 ökade Malmös befolkning med 36 000 personer. Under samma tid färdigställdes 6 700 nya bostäder, de flesta bostadsrätter, och 7 100

hyresrätter omvandlades till bostadsrätter.

I glesbygden finns det områden med ett överskott på bostäder. Avsaknaden av arbetstillfällen på orten och bristande kommunikationer kan göra att bostäder står tomma medan det råder brist på bostäder tio mil därifrån.

Det finns län där bostadsbristen är säsongsbetonad. I exempelvis Jämtland är turismen en viktig näring. Utmaningen för turistorterna är bristen på hyresrätter både för fastboende och för säsongarbetare. Många, särskilt ungdomar, kommer för att arbeta under turistsäsongen. De får ofta flytta runt mellan tillfälliga boenden.

Antal färdigställda lägenheter i nybyggda hus och befolkningsökning i antal för åren 1990–2013

Källa: SCB:s statistikdatabas

Utestängning från bostadsmarknaden

Ungdomar och unga vuxna har svårt att få en första bostad. Det samma gäller nyanlända flyktingar och andra som saknar kontaktnät. Äldre med en svag ekonomi kan ha svårt att flytta till ett boende som motsvarar deras behov. Barnfamiljer med en låg inkomst har en svag ställning på bostadsmarknaden. I många kommuner finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar äldre billiga bostäder för att flytta till mera ändamålsenliga bostäder i nyproduktionen. Men många äldre har inte ekonomiska möjligheter eller vilja att byta bostad.

Ungdomar, unga vuxna och studenter har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden

Bristen på mindre lägenheter drabbar i stor utsträckning ungdomar och unga vuxna. Enligt Hyresgästföreningens rapport *Unga vuxnas boende i Sverige 2013* hade endast hälften i åldersgruppen 20 till 27 år en egen bostad i hyresrätt, bostadsrätt eller egna hem. Rapporten visade att närmare 290 000 av de unga skulle vilja ha en egen bostad – men saknar detta. Mer än hälften av dem, 147 700, bodde ofrivilligt

hemma hos sina föräldrar. Övriga hade hittat andra tillfälliga boendelösningar.

En slutsats i Ungdomsstyrelsens (numera Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) undersökning *Fokus 11* var att ungas växande svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden har gjort att deras konkurrenskraft på bostadsmarknaden har försvagats. Arbetslöshet, det faktum att unga allt oftare anställs i tillfälliga former och den allt mer utsträckta studietiden påverkat deras möjlighet att få bostad. Samtidigt riskerar bristen på bostäder i områden där unga skulle ha möjlighet att få arbete att försvåra deras inträde på arbetsmarknaden.

Många kommuner säger i möten med länsstyrelsen att studenter och ungdomar är en målgrupp som kommunen är angelägen att hitta lösningar för. Bland de hinder som kommunerna ser finns höga produktionskostnader, regler om handikappanpassning och liknande. På många håll tas särskilda hustyper fram som unga personer ska kunna efterfråga. Det finns också kommuner, med huvudsaklig egnahemsbebyggelse, som menar att det inte är något problem att det inte finns bostäder för unga i kommunen. Bakgrunden till ett sådant resonemang kan vara bilden av att unga gärna vill flytta från kommunen för att utbilda sig och att de sedan kan komma att återvända när de är äldre och har bildat familj. De ungdomar som ändå väljer att stanna kvar blir då i stor utsträckning hänvisade till att bo kvar i föräldrahemmet.

Barnfamiljer med låga inkomster är särskilt utsatta

För hushåll där två vuxna har arbetsinkomster är kostnaden för boendet på de flesta håll i landet inte något problem. Men hushåll med låga inkomster

blir inte alltid godkända som hyresgäster. Par med barn som separerar möter i många fall svårigheter att hitta en bra boendelösning. Mellan 40 000 och 50 000 barn upplever varje år att deras föräldrar flyttar i sär. Antingen familjen önskar ett växelvis boende eller att barnet ska bo hos en av föräldrarna vill barnet ofta ha båda sina föräldrar på nära håll, men det möter ofta svårigheter. I kommuner med en ensidig småhusbebyggelse måste ibland en, ibland båda föräldrarna söka bostad utanför kommunen. För barnen medför föräldrarnas separation i dessa fall även förlust av skola/förskola och de kontakter med vuxna och barn utanför familjen som är viktiga för barnen.

Allt fler ensamstående kvinnor med barn har fått en svag ekonomi. Av Socialstyrelsens statistik för 2013 framgår att 22 procent av dessa hushåll fick försörjningsstöd någon gång under 2013. Ensamstående kvinnor med barn är även starkt överrepresenterade bland de barnfamiljer som drabbas av vräkning.

Den bild som kommunerna ger av befolkningen i sin planering fångar inte den rörlighet som finns hos hushållen. Därför synliggörs inte heller de problem som en alltför ensidig bebyggelse kan innebära, särskilt för barn. De fördelar som en blandad bebyggelse har ur ett barnperspektiv blir inte tydliggjorda.

Kommunerna förhåller sig olika till barnfamiljer med en svag ekonomi. De flesta kommuner är medvetna om behoven, men de ser höga kostnader för nybyggnation som ett stort hinder för att bygga för målgruppen. Det finns ofta en förhoppning i kommunerna om att billiga bostäder ska frigöras när ekonomiskt starka personer flyttar till nybyggda bostäder.

Nyanlända blir kvar på anläggningsboenden

Mottagandet av nyanlända flyktingar har totalt sett ökat under senare år och det gäller också ensamkommande barn. Under 2013 genomförde länsstyrelserna en enkätundersökning till landets kommuner. Där uppgav 60 procent av kommunerna att bostadsbrist är ett ganska stort eller mycket stort hinder för kommunen i mottagningen av nyanlända. Samma svar kom fram i bostadsmarknadsenkäten. Där syns också ett tydligt samband mellan svårigheten att hitta bostäder för flyktingar och bristen på hyreslägenheter. Bristen på bostäder för nyanlända påverkar deras möjligheter till etablering i det svenska samhället.

Sedan mitten av 1990-talet har asylsökande haft möjlighet att välja ett eget boende (EBO) som ett alternativ till att bo på en anläggning som tillhandahålls av Migrationsverket (ABO). De problem som har uppmärksammats bland annat av Boverket som genomförde en kartläggning 2008 är trångboddhet och allmänt osäkra boendeförhållanden. I princip är alla som bor i EBO inneboende och både de asylsökande och värdfamiljen drabbas av trångboddhet. Många asylsökande flyttar runt mellan olika värdfamiljer. Boverkets studie visade att förhållandena för familjerna i ABO också innebar att de ofta fick dela lägenhet med andra familjer och att det rådde trångboddhet.

När asylsökande i EBO får uppehållstillstånd har kommunen samma skyldigheter som gentemot andra innevånare att sörja för att de kan få en skälig levnadsnivå. Bristen på hyreslägenheter gör att det kan dröja innan kommunen har ordnat ett lämpligt boende. Den pressade situationen leder ibland till att enskilda och familjer hamnar i akut hemlöshet.

I oktober 2014 fanns totalt drygt 72 000 personer i Migrationsverkets mottagningssystem, därav drygt

Fast i akutboende

Mohammad kom till Sverige från Afghanistan 2006. Han hade en dröm. I Sverige skulle familjen känna sig trygg och barnen skulle få en ljus framtid.

De första åren var Mohammad ensam i Sverige. Boendet löste han genom att tillsammans med fem-sex främmande personer hyra en tvårumslägenhet i andra hand till ockerhyra.

– Så fort jag fick permanent uppehållstillstånd, för fyra år sedan, ställde jag mig i den kommunala bostadskön.

För två år sedan kom Mohammads familj till Sverige. Boendsituationen blev ohållbar.

Efter kontakt med socialförvaltningen fick de en tvårumslägenhet i ett akutboende. Två år senare bor paret med sina två barn fortfarande kvar.

– De gånger jag har fått gå på visning är det nybyggda lägenheter med höga hyror. Hur ska jag ha råd med en hyra på 12 000 kronor när jag ensam försörjer hela familjen?

– Jag vill inte klaga, men jag önskar att kommunen kunde lösa det på ett bättre sätt. Det enda jag vill är att mina barn ska känna sig trygga. Att de ska känna att vi kan lyckas här, säger Mohammad.

Drömmen är en egen lägenhet i ett tryggt område.

50 000 personer i ABO. Kvar i ABO bodde mer än 10 000 personer som hade fått uppehållstillstånd men som inte hade blivit mottagna i någon kommun. Detta trots att de flesta kommuner har ökat sitt mottagande. Det vanligaste skälet som kommunerna anger mot att öka sitt mottagande ytterligare är den

Överskott på bostäder – möjlighet för asylsökande

Det finns ett överskott på bostäder på vissa orter i glesbygden. Migrationsverket upphandlar under 2014 ett stort antal bostäder för asylsökande.

Bostäder som annars skulle komma att rivras kan på så sätt bli ett temporärt hem för personer som söker skydd i Sverige. Verksamheten skapar samtidigt arbetstillfällen och bidrar till att skapa underlag för skolor och service. Nås i Vansbro kommun är exempel på en ort där ett nedlagt äldreboende är på väg att bli bostäder för asylsökande.

generella bristen på bostäder.

En ökad flyktingmottagning kan tillföra kompetens till arbetslivet och stimulera samhällsutvecklingen. Inte minst kan trenden mot en åldrande befolkning hejdas. Men de positiva effekterna kan minska om bristen på bostäder gör att nyanlända blir kvar på anläggningsboendena och etableringen i det omgivande samhället fördröjs.

En del av de barn som har kommit ensamma till Sverige som asylsökande har nu hunnit nå vuxen ålder. Ett växande problem är att deras etablering i vuxenlivet fördröjs av att de har svårigheter att få en egen bostad. I konkurrensen om små billiga lägenheter har de svårt att hävda sig gentemot andra bostadssökande som är mera etablerade i landet och som har ett större kontaktnät.

Det finns några kommuner som endast tar emot ett fåtal flyktingar eller inga alls. Det skäl som anges är inte sällan att det saknas lämpliga bostäder. Genom ett nära samarbete mellan kommunens handläggare, allmännyttiga och ibland också privata bostadsföretag kan de flesta kommuner skapa förutsättningar för att leva upp till de förväntningar som ställs.

Tron på flyttkedjor är överdriven – äldre bor ofta kvar

Det finns en förhoppning i många kommuner om att flyttkedjor ska starta genom att välbeställda äldre flyttar till nyproducerade lägenheter. I de billigare bostäder som de lämnar ska ungdomar och barnfamiljer flytta in. För äldre som bor i egnahem och som har mycket låga kostnader för boendet framstår det ofta som mycket oförmånligt att flytta. Eftersom många mindre orter har en ensidig bebyggelse måste den som vill ha ett lägenhetsboende i många fall flytta till en annan ort och ibland också till en annan kommun. Många äldre väljer att bo kvar även om de skulle föredra en annan bostad.

Ett stort antal pensionärer saknar ekonomiska resurser för att flytta till en nyproducerad lägenhet. Andelen ensamstående ökar med stigande ålder. Majoriteten är kvinnor med låga inkomster. Garantipension betalas ut till den som har haft låg inkomst eller helt saknat arbetsinkomst under livet. Enligt Statistiska centralbyråns *På tal om kvinnor och män* hade 61 procent av kvinnorna och 15 procent av männen garantipension 2012. Garantipension utbetalas 2014 med högst 7 881 kronor per månad för en ensamstående. Det högsta bostadstillägget som kan utgå är 4 990 kronor. Många äldre, särskilt kvinnor, har med andra ord en så låg inkomst att en flytt till en nyproducerad lägenhet inte framstår som ett reellt alternativ.

Enligt äldreboendedelegationens utredning är tre fjärdedelar av landets bostäder inte tillgängliga för personer med rullstol. Många bostäder saknar exempelvis hiss. Nästan hälften av alla personer som är 80 år eller äldre bor i en bostad med bristande tillgänglighet. Bristande tillgänglighet kan medföra akut behov av särskilt boende.

Kommunernas arbete med att motverka hemlöshet

I dialogen med kommunerna har fokus legat på hur kommunen använder de verktyg som står till förfogande när det gäller att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Det är dels fråga om hur kommunen arbetar generellt för att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder dels riktade insatser för dem som riskerar eller befinner sig i hemlöshet. Här följer exempel på områden som tagits upp:

- Riktlinjer för bostadsförsörjningen
- Fysisk planering
- Markpolitik
- Regional samverkan
- Allmännyttiga bostadsföretag
- Samverkan med bostadsföretag
- Bostadsförmedling
- Insatser direkt riktade mot hemlöshet
- Samverkan med ideella organisationer
- Vräkningsförebyggande arbete

Det finns självfallet stora skillnader mellan kommunernas sätt att arbeta och även stora regionala skillnader. Det är svårt att dra några generella slutsatser. I kommunernas arbete med att planera för bostadsförsörjningen har frågan om att förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden inte alltid funnits på agendan. Istället har frågorna huvudsakligen kommit att betraktas som individuella problem och socialtjänsten har fått ta ett stort ansvar.

Skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder

Riktlinjer för bostadsförsörjningen

Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar fastställer att varje kommun ska planera för bostadsförsörjningen och redovisa detta i riktlinjer som ska antas av kommunfullmäktige minst en gång per mandatperiod. Målet är att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Bra bostäder och goda boendemiljöer är

grundläggande faktorer för både välfärden och för kommunernas utveckling.

Ändringar i lagen som trädde i kraft den 1 januari 2014 innebär både en precisering av innehållet i riktlinjerna och av hur processen att ta fram dem ska gå till. Kommunen ska också redovisa med vilka insatser målen ska nås. Dessutom har ett tydligare regionalt perspektiv införts. Länsstyrelsen och andra regionala organ ska ges tillfälle att yttra sig över kommunens arbete med bostadsförsörjningen och vidare får regeringen förelägga kommunen att ta fram nya riktlinjer. Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet har samtidigt blivit ett allmänt intresse i plan och bygglagen (2010:900), där kommunens riktlinjer ska vara vägledande i tillämpningen av det allmänna intresset.

Det är endast en tredjedel av kommunerna som har aktuella riktlinjer för bostadsförsörjningen. Av dem som antagit riktlinjer är det flera som väljer att redovisa dem i översiktsplanen. Positiva effekter av detta är att frågorna behandlas som strategiska utvecklingsfrågor för kommunen. I vissa fall tenderar dock bostadsförsörjningsfrågorna att mest avse nybyggnation och inte behovet för olika grupper eller utmaningar i det befintliga bostadsbeståndet. Om kommunen å andra sidan väljer att redovisa riktlinjerna i ett separat dokument ingår ofta en behovsanalys för olika grupper och en beskrivning av hur kommunen ska arbeta för att nå målen. Däremot är kopplingen till kommunens fysiska planering sämre samt att dokumentet inte förankrats på samma sätt inom kommunen.

Kommunerna ska ge marknaden förutsättningar att fungera och agera. Bostadsbyggandet sker idag på marknads villkor. Byggherrarna har att förhålla sig till den rådande marknaden och ska själva svara för risker vid finansieringen. Tidigare hade staten ett

betydligt större ansvar för risktagandet. Flera kommuner påtalar att det är svårt att få marknadens aktörer att bygga bostäder för de målgrupper som har lägre inkomster och kanske saknar sparad kapital. Många av de personer som behöver en bostad har inte ekonomisk möjlighet att hyra eller köpa en nyproducerad bostad.

Det finns risk för att nybyggnationer uteblir helt när många byggprojekt ska konkurrera om ett litet segment av de bostadssökande. Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm, Västra Götaland och Östergötland fann vid sin studie av ett 30-tal kommuner att det främsta skälet till att det inte byggs på detaljplanelagd mark är att det saknas efterfrågan på de bostäder som byggherrarna vill bygga.

Hemlöshet i bostadspolitiskt program

I sitt bostadspolitiska program från maj 2014 har Sundsvalls kommun angett riktlinjer för bostadsförsörjningen. Programmet innehåller både en handlingsplan för ökat bostadsbyggande och en handlingsplan för det befintliga bostadsbeståndet. Här har kommunen beaktat arbetet mot hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden i sin planering.

Kartläggningar på individnivå

Norrköpings kommun gör regelbundna kartläggningar av hemlösheten i kommunen sedan mer än tjugo år tillbaka. På senare år har man utvecklat sina metoder. Genom att samla in uppgifter på individnivå kan man följa hur många som tillkommer och vilka som tar sig ur hemlösheten under ett år. På så sätt kan man få ett underlag för att utveckla verksamheten.

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

1 § Varje kommun ska med riktlinjer planera för bostadsförsörjningen i kommunen. Syftet med planeringen ska vara att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

Vid planeringen av bostadsförsörjningen ska kommunen samråda med berörda kommuner och ge länsstyrelsen, aktören med ansvar för regionalt tillväxtarbete i länet och andra regionala organ tillfälle att yttra sig.

Riktlinjer för bostadsförsörjningen ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Förändras förutsättningarna för de antagna riktlinjerna ska nya riktlinjer upprättas och antas av kommunfullmäktige.

2 § Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska minst innehålla följande uppgifter:

1. kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet,
2. kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål, och
3. hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen. Uppgifterna ska särskilt grundas på en analys av den demografiska utvecklingen, av efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet hos särskilda grupper och marknadsförutsättningar.

3 § Länsstyrelsen ska lämna kommunerna i länet råd, information och underlag för deras planering av bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen ska uppmärksamma kommunerna på behovet av samordning mellan kommuner i frågor om bostadsförsörjning och verka för att sådan samordning kommer till stånd.

Plan och bygglag (2010:900)

1 kap. Syfte, innehåll och definitioner

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 § Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt denna lag.

2 kap. Allmänna och enskilda intressen

1 § Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen.

3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

3 kap. Översiktsplan

1 § Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.

2 § Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

4 § Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses.

Socialtjänstlag (2001:453)

3 kap.

2 § Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen skall bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden skall också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla.

Socialnämnden skall även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och ungdom, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden skall i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Fysisk planering

Med planeringsberedskap avses kommunernas strategiska beredskap att kunna arbeta fram de detaljplaner som efterfrågas. För en strategisk beredskap behöver kommunen ha en aktuell översiktsplan, aktuella riktlinjer för bostadsförsörjningen liksom en markberedskap – det vill säga en strategi för marktilldelning och förvärv samt en resurs- och organisationsberedskap för att kunna arbeta fram detaljplaner.

För att kunna analysera kommande behov av bostäder för olika målgrupper krävs en samverkan, bland annat mellan socialtjänsten, de som ansvarar för att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen samt de som planerar och fördelar/säljer mark för bostadsbebyggelse.

Kommuner som lyckas bra med att nå målet om goda bostäder för alla arbetar aktivt med sin planberedskap och kopplar tydligt samman översiktsplanering, riktlinjer för bostadsförsörjningen och infrastrukturplaneringen. De bedriver också en aktiv markpolitik.

Från idé till färdig bostad

Tiden från idé till en färdig bostad innehåller flera moment som kan ta olika lång tid.

Generellt kan processen delas upp i fem delar:

- Idé, antingen kommunens eller byggherrens
- Marktilldelning/planförfrågan (0–3 år)
- Planprocess enligt plan- och bygglagen inklusive bygglov (1–4 år)
- Eventuellt överklagande (0–2 år)
- Genomförande (1–5 år)

Med planeringsberedskap avses kommunernas strategiska beredskap att kunna arbeta fram detaljplaner.

För en strategisk beredskap behöver kommunen ha en aktuell översiktsplan, aktuella riktlinjer för bostadsförsörjningen liksom en markberedskap – det vill säga en strategi för marktilldelning och förvärv samt en resurs- och organisationsberedskap för att kunna arbeta fram detaljplaner.

Markpolitik

Generellt sett äger kommunerna mycket mark. Men byggherrar påtalar ofta bristen på planerad och byggklar mark och bristen på tydlighet från kommunen om hur mark fördelas och prissätts som hinder för bostadsbyggande.

Att inte äga mark kan vara en hämmande faktor för en kommuns möjlighet att styra bebyggelseutvecklingen. Vissa kommuner arbetar strategiskt med att köpa mark för framtida exploatering och enligt bostadsmarknadsenkäten 2014 finns det kommuner som planerar att köpa lämplig mark för bostadsbebyggelse. Kommunernas arbete med strategiskt markförvärv har dock försvårats sedan förköpslagen avskaffades.

Kommuner kan ha någon form av antagen policy för prissättning och fördelning av mark. Det finns även ett förslag från regeringen om krav på riktlinjer för exploateringsavtal och markanvisningar. En särskild utredare ska föreslå åtgärder som syftar till att öka den kommunala planläggningen för bostadsbyggande och markanvisningar. Förslagen ska presenteras hösten 2015.

En annan metod för att öka bostadsbyggandet är att erbjuda möjlighet att hyra mark med tomrättsavtal till dem som önskar bygga hyresrätter. Investeringskostnaden kan därmed hållas nere.

När kommunen äger marken kan kommunen i markanvisningsavtal styra inriktningen på byggandet. Det gäller exempelvis upplåtelseformer och storleken på bostäderna. Det är också möjligt att begära att en viss andel avsätts för bostadssociala ändamål. Boverkets rapport har visat att få kommuner använder sig av markanvisningsavtal för att styra upplåtelseformen.

När kommunen inte äger marken skrivs ett exploateringsavtal mellan markägare och byggherre.

Här finns ett förhandlingsutrymme som exempelvis kan användas för att få till stånd en blandad bebyggelse.

Regional samverkan

Kommungränserna är administrativa gränser. Arbetsmarknaden och bostadsmarknaden spänner över flera kommuner. Kommunerna konkurrerar ofta idag om att locka till sig attraktiva innevånare vilket leder till ett ensidigt byggande för en begränsad målgrupp. Alla kommuner gynnas långsiktigt av att istället samverka med utgångspunkt från de olika behov av bostäder som befolkningen har.

Allmännyttiga kommunala bostadsbolag

I merparten av landets kommuner finns det allmännyttiga kommunala bostadsföretag. År 2011 trädde en ny lag i kraft, lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag. Lagen innebär bland annat att bolagens verksamhet ska bedrivas utifrån affärsmässiga principer och att ägaren ska ställa rimliga avkastningskrav på bolaget.

Det är möjligt för bolagen att föra över hela föregående års överskott till kommunen, så länge pengarna används till att främja åtgärder för integration och social sammanhållning eller åtgärder som tillgodoser bostadsbehov för personer som kommunen har ett särskilt ansvar för. Det råder osäkerhet kring hur den nya lagstiftningen ska tolkas. Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO) har startat ett forskningsprojekt *Nyttan med Allmännyttan* i syfte att ge medlemsföretagen och deras ägare stöd i frågan om hur man kombinerar samhällsansvar och affärsmässighet.

Ågardirektiv är ett sätt för kommunen att styra det allmännyttiga bostadsföretaget. Kommunen kan som ägare till bolaget besluta om byggande, renovering och om hur många lägenheter som ska reserveras

för mottagning av flyktingar och för bostadssociala ändamål. Kommunen kan även ge direktiv om ut-hyrningspolicy, exempelvis om försörjningsstöd från socialtjänsten ska ses som en inkomst. Det kan även gälla hur företaget som hyresvärd på andra sätt kan underlätta inträdet på bostadsmarknaden och arbeta vräkningsförebyggande.

Många kommunala bostadsbolag har ett bestånd som står inför stora upprustningsbehov. Omfattande ombyggnationer kan leda till att hyrorna höjs till en nivå som försvårar för hushåll med svag ekonomi att bo kvar. Kommunens direktiv till bolaget i frågor som rör upprustningen av det befintliga beståndet kan få stor betydelse för hur hemlöshetsproblematiken utvecklas på många orter.

Långt ifrån alla kommuner utnyttjar till fullo de möjligheter som ägandet av bostadsföretaget ger när det gäller att motverka hemlöshet och underlätta inträdet på bostadsmarknaden för personer som riskerar att hamna utanför.

Samarbete med bostadsföretag

De allmännyttiga bostadsföretagen är en viktig samarbetspartner för de kommunala förvaltningarna. Genom utförsäljning har deras lägenhetsbestånd minskat i flera kommuner och det förekommer att kommuner helt saknar allmännyttigt bostadsföretag. Vikten av ett gott samarbete med privata fastighetsägare har därför ökat.

Dialog är ett viktigt verktyg också när det gäller privata fastighetsägare i frågor som byggnation och renovering men också för att underlätta inträdet på bostadsmarknaden och för att motverka vräkningar. Merparten av landets kommuner har olika former för samverkan både med allmännyttiga och med större

Uppsagd från bostaden

Elin flyttade till studentlägenhet under studierna.

– Egentligen har jag försökt ta mig därifrån ända sedan jag flyttade in, men jag visste att det skulle bli svårt. Som student får man ingen "riktig" lägenhet för att man inte har tillräckligt bra inkomst, säger Elin.

När Elin var klar med examen började hon arbeta, men fick ingen tillsvidareanställning. Det gjorde det svårt att få en annan bostad. För att kunna bo kvar i studentlägenheten var hon tvungen att studera. Samtidigt arbetade hon heltid.

När Elin inte klarade att ta de poäng som krävdes blev hon uppsagd från studentlägenheten.

Trots att hon spenderar all sin lediga tid med att leta efter en ny bostad ser läget ganska hopplöst ut.

– Jag vet inte var jag ska göra av mina saker om jag inte har något hem, säger Elin.

Elin studerar bara för att ha någonstans att bo.

privata bostadsföretag. Det kan ske på olika nivåer i kommunen och ta sig olika uttryck. Det kan exempelvis gälla att tillhandahålla lägenheter för bostadssociala ändamål, att teckna avtal med privata fastighetsägare om att tillhandahålla träningslägenheter, utveckla rutiner för avvisering av hyresskulder för att undvika vräkning.

Bostadsförmedling

I lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar står det att kommunen ska ordna bostadsförmedling om det behövs för att främja bostadsförsörjningen. En bostadsförmedling erbjuder ett kösystem och en möjlighet för kommunen att prioritera personer som av olika skäl har särskilt stort behov av bostad.

I storstadsregioner med gemensam arbets- och bostadsmarknad finns många fördelar med en regional samordning kring förmedlingen av bostäder. I Stockholms län finns till exempel Bostadsförmedlingen i Stockholm AB som 22 av länets 26 kommuner samarbetar med. Annars är det få kommuner som har valt att anordna bostadsförmedling. Det finns däremot ett antal marknadsplatser där bostadsföretag och bostadsökande kan mötas, Boplats Göteborg, Boplats Syd, Boplats Växjö med flera.

Även kommuner som saknar bostadsförmedling arbetar med förtur och samarbetar med såväl allmännyttiga som privata bostadsföretag för att få fram bostäder till dem som har särskilt svårt att komma in på bostadsmarknaden.

Insatser direkt riktade mot hemlöshet

Kommunal strategi för att motverka hemlöshet

I samtalen med kommunerna har länsstyrelsen lyft behovet av att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen och där lägga in ett avsnitt som handlar om hur kommunen ska motverka hemlöshet. Några större kommuner har valt att ta fram särskilda program eller handlingsplaner för arbetet med att motverka hemlöshet.

Många fast i akut hemlöshet

Kommunernas uppfattning är vanligen att socialtjänsten klarar att kortsiktigt lösa situationen för alla som befinner sig i akut hemlöshet på så sätt att alla erbjuds tak över huvudet. Många kommuner har jourlägenheter som i första hand erbjuds barnfamiljer. Hotell och vandrarhem förekommer liksom campingstugor och husvagnar. På större orter finns det också härbergen som främst vänder sig till personer med missbruksproblematik. Svårigheter att hitta andra boendelösningar gör att många blir kvar i boenden som tillfälligt kan fungera bra men som långsiktigt medför stora påfrestningar för de drabbade, inte minst för barnen. Kommunerna är väl medvetna om att det inte är lämpligt för barn att bo på exempelvis vandrarhem, hotell eller kvinnojour under lång tid.

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem. Ideella jourer och kommuner erbjuder stöd och skydd för kvinnor med eller utan barn.

De ideella jourerna är organiserade i två riksorganisationer, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) och Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR). Mer än 2 000 kvinnor och lika många barn vistas varje år under kortare eller längre på någon av de ideella jourerna. Kvinnorna kommer vanligen till jouten för att få skydd eller stöd i en akut situation. Organisationerna har flera gånger slagit larm om att många kvinnor och barn blir kvar på jourerna eftersom de inte kan få en bostad att flytta till. Detta i sin tur innebär att jourerna tvingas säga nej till andra som behöver deras stöd.

Handlingsplan mot hemlöshet

Umeå är en av de kommuner som har tagit fram en handlingsplan med en rad aktiviteter för att motverka hemlöshet. Där ingår bland annat att göra årliga uppföljningar av hemlöshetens omfattning, att utveckla flera boendelösningar och att utveckla samverkan internt i kommunen och med aktörer på bostadsmarknaden. Kommunen har bland annat haft som mål att anlägga ett tydligt kvinno- och barnperspektiv.

Kompotten

Länsstyrelsen i Östergötland samordnar sedan 2008 ett nätverk vars syfte är att underlätta för personer som är utsatta för våld av närstående att flytta till en annan ort. Nätverket består i dag av 40 kommuner och nya kommuner tillkommer löpande. Tanken är att den som är våldsutsatt ska kunna bosätta sig permanent på den nya orten och få allt det stöd som behövs. Det är ofta fråga om kvinnor med barn som behöver stöd för att tryggt kunna lämna ett skyddat boende.

Fast på kvinnojouren

En turbulent period i Lenas liv påverkade hennes ekonomi.

– Jag gjorde allt för att få hjälp för att kunna bo kvar i min bostad. Men lägenheten gick inte att rädda och jag blev vräkt.

Socialförvaltningen hänvisade Lena till en kvinnojour.

– Det blev en fruktansvärd chock, säger Lena. Det finns ju ingenstans att ta vägen och då blir man ju fast här.

På kvinnojouren får Lena inte ta emot besök. Dagarna spenderar hon med att söka jobb och bostad. Men med betalningsanmärkningar är det en lång väg att komma tillbaka.

– Jag har suttit här i två år nu. Drömmen är att jag får en lägenhet, att jag får mitt hem tillbaka. Och min familj.

Två år på kvinnojour och fortfarande ingen egen bostad.

Antalet hemlösa EU/EES-medborgare ökar

Närvaron av människor som ses sova i tältläger eller utomhus på offentliga platser, personer som sitter på trottoarer och tigger pengar har skapat debatt i många städer.

Möjligheterna att få individuellt behovsbedömt stöd regleras i socialtjänstlagen. Socialstyrelsen gav 2014 ut en vägledning *Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES – området*. Om svensk rätt och EU-rätt skulle skilja sig åt har EU-rätten företräde. Grundläggande principer i EU-rätten är rätten till fri rörlighet och rätten till likabehandling. Principen om likabehandling innebär att en person som har bedömts ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till socialt bistånd och andra sociala förmåner på samma villkor som svenska medborgare. På samma sätt som socialtjänsten måste göra en bedömning av varje enskilt fall som gäller svenska medborgares rätt till bistånd måste socialtjänsten i varje enskilt fall bedöma om en biståndssökande EU/EES-medborgare har uppehållsrätt eller inte och vilka biståndsinsatser som han eller hon kan ha rätt till. Bestämmelserna kring uppehållsrätt skiljer sig åt när det gäller ekonomiskt aktiva personer och icke ekonomiskt aktiva personer. De senare måste, för att anses ha uppehållsrätt, ha tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning. Sådana krav ställs inte på ekonomiskt aktiva EU/EES-medborgare.

Som ekonomiskt aktiva EU/EES-medborgare räknas arbetstagare, egen företagare och personer som har kommit till Sverige för att söka arbete och som har en verklig möjlighet att få en anställning. Arbetstagarbegreppet har fått en vid tolkning i EU-rätten. Varje person som utför ett faktiskt och verkligt arbete ska betraktas som arbetstagare, om inte arbetet som utförs har så begränsad omfattning

att det framstår som marginellt. Även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling eller au pair anses som arbetstagare under förutsättning att det utgår ersättning. Ersättningens storlek har ingen betydelse, däremot räknas inte svartarbete eller brottslig verksamhet. Den som drabbas av tillfällig sjukdom förlorar inte sin uppehållsrätt. Även den som är ofrivilligt arbetslös behåller sin uppehållsrätt. Om anställningen varat kortare tid än ett år begränsas uppehållsrätten till sex månader för den som är ofrivilligt arbetslös.

Egenföretagare har samma typ av rättigheter som arbetstagare. Socialtjänsten kan använda sig av registreringsbevis för företaget eller F-skattsedel för att fastställa att någon har uppehållsrätt som egenföretagare.

En person som har kommit till Sverige för att söka arbete kan vistas i landet i tre månader utan att ha uppehållsrätt. Därefter måste han eller hon ha uppehållsrätt som arbetsökande. I praktiken har detta inneburet att arbetsökande från andra EU-länder får uppehålla sig i Sverige under åtminstone sex månader och under vissa omständigheter längre perioder. Avgörande är om den arbetssökande verkligen söker arbete och om det finns en verklig möjlighet att få en anställning.

Som icke ekonomiskt aktiva EU/EES-medborgare räknas exempelvis studenter och pensionärer. De ska för att anses ha uppehållsrätt ha tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt en heltäckande sjukförsäkring som gäller i Sverige. Till den här kategorin hör också personer som söker sig till Sverige utan att ha realistiska möjligheter att få ett arbete och som exempelvis tigger för att klara sitt uppehälle. EU/EES medborgare kan i normalfallet uppfylla kravet på sjukförsäkring genom att visa upp ett sjukförsäkringskort eller någon annan handling som visar att personen omfattas av trygghetssystemet

i landet. När det gäller att ha tillräckliga tillgångar behöver det inte vara den enskilde själv som står för försörjningen utan det kan exempelvis vara fråga om en anhörig som garanterar uppehållet.

För familjemedlemmar gäller huvudprincipen att deras uppehållsrätt är beroende av anknytningen till en EU/ESS-medborgare med uppehållsrätt, så länge familjemedlemmen inte själv har permanent uppehållstillstånd. Familjemedlemmar har rätt till likabehandling oavsett om personen är medborgare i ett EU/EES-land eller något annat land.

Det är med andra ord ett grannlaga arbete för socialtjänsten att utreda om en person har uppehållsrätt och därmed har rätt till samma förmåner som en svensk medborgare. Om socialtjänsten i sin utredning kommer fram till att personen inte har uppehållsrätt kan personen ändå ha rätt till viss hjälp. I socialtjänstlagen finns en bestämmelse om att vistelsekommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får den hjälp som de behöver.

Socialtjänsten i flera kommuner har påtalat att lagstiftningen behöver förtydligas. De menar att när så många bedömningar måste göras med ett otydligt regelverk riskerar rättsäkerheten att äventyras. Kommunerna har gjort olika tolkningar av vad det yttersta ansvaret innebär. Exempelvis har socialtjänsten i Stockholm och Göteborg öppnat rådgivning, dagverksamheter och härbergen riktade till denna grupp. Stöd kanaliseras också via ideella organisationer. I Göteborg finansierar kommunen en förskola som drivs av Räddningsmissionen. Det finns andra kommuner som på ett generellt sätt enbart erbjuder hjälp till resa till hemlandet.

För den som saknar bostad och ekonomiska resurser men som vill etablera sig i Sverige återstår i många fall endast att vända sig till ideella organisationer för

stöd och rådgivning, ibland i samverkan med svenska myndigheter. Ett exempel är Crossroads.

Stockholms Stadsmission genomförde 2012 en enkätundersökning riktad till landets kommuner och till Stadsmissionen runt om i Sverige. Undersökningen redovisas i Hemlös 2012, Stockholms Stadsmissions årliga hemlöshetsrapport. Förutom problematiken i de länder som migranterna kommer ifrån ser rapportskrivaren orsaker i Sverige till den växande hemlöshetsproblematiken. Rörligheten inom EU/ESS följs inte av en ökad öppenhet. Migranterna möter svårigheter exempelvis när de vill registrera sig som arbetssökande eller vill delta i svenskundervisning.

Socialtjänstlagen

2 kap. 1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Crossroads

Under namnet Crossroads öppnade Stadsmissionen i Stockholm år 2011 råd- och stödverksamhet i samarbete med bl. a. Arbetsförmedlingen, Europeiska Socialfonden, Frälsningsarmén och Stockholms stad. Liknande verksamhet finns nu även i Göteborg och Linköping.

Crossroads vänder sig till EU/EES-migranter som lever i fattigdom eller hemlöshet. Personal och volontärer står för information och stöd i kontakter med myndigheter och organisationer, arbetsgivare, hyresvärdar och vårdgivare. Crossroads ger även konkret praktisk hjälp som mat och möjlighet att duscha, tvätta kläder och att vila.

Från institution till kategoriboende

Det förekommer att personer som får vård för missbruksproblem blir kvar på hem för vård eller boende trots att de skulle kunna flytta om det fanns en bostad. Kostnaderna för en sådan plats uppgår ofta till mer än 3 000 kr per dygn för kommunen. Därtill kommer den ovisshet som den enskilde lever under inför sin utskrivning. Detsamma gäller för många som är på väg ut från kriminalvårdsanstalter. Den lösning som kommunerna arbetar med är framförallt olika former av andrahandsuthyrning antingen i bostäder insprängda i det ordinära beståndet eller i kategoriboende.

Kvar i hemlöshet med andrahandskontrakt

Det finns kommuner som inte räknar personer som hyr en bostad i andra hand av kommunen som hemlösa. Detta kan vara ett av skälen till att många kommuner inte har kommit att intressera sig för den här verksamheten. Den kan vara mycket omfattande också i små kommuner. Enligt bostadsmarknadsenkäten 2014 uppgick det sammanlagda antalet lägenheter i landet som hyrdes ut på det här sättet till över 16 000. Ibland är uthyrningen samordnad, men det förekommer att det saknas överblick. Flera olika enheter inom socialtjänsten beviljar insatsen, verksamheter organiseras om och personalomsättningen kan vara hög. En första åtgärd i kommunerna är ofta att inventera antalet kontrakt och undersöka vilka möjligheter som finns för andrahandshyresgästen att få överta kontraktet. Att bo i andrahand med socialtjänsten som hyresvärd är ofta förknippat med regler och krav utöver det som gäller enligt hyreslagen. Det kan finnas förbud mot att ha husdjur, övernattande gäster, konsumtion av alkohol och liknande. Det kan ställas krav på att ta emot besök från socialtjänsten, besöka öppenvårdsmottagningar eller dylikt.

Det vanligaste skälet till andrahandsuthyrningen är att hyresvärderna är osäker på betalningsförmågan. Det kan handla om att personen har oreglerade hyreskulder eller betalningsanmärkningar.

Det förekommer ofta att hyresvärderna inte räknar försörjningsstöd eller annan ersättning från välfärdsystemet som inkomst. Även hos kommunala bostadsföretag är den inställningen dominerande. Exempelvis fann Länsstyrelsen i Kalmar län i sin kartläggning att försörjningsstöd godkändes som inkomst i enbart en tredjedel av länets kommuner. Socialtjänsten runt om i landet tecknar av det skälet kontrakt och hyr ut till ett stort antal innevånare. Flyktingar som kommunen tar emot kan ibland under en övergångstid få hyra bostaden i andra hand. Vid många av de besök som länsstyrelserna har deltagit i, har frågan kommit upp om att ändra uthyrningspolicyn. Att hyra ut en bostad till en person innebär alltid ett risktagande. Det är dock inte säkert att betalningsviljan är sämre hos den som har en svag ekonomi än hos andra. När det gäller kommunens bostadsföretag blir det en fråga för kommunledningen om risken ska hanteras hos bolaget eller hos socialtjänsten. En annan sak som har diskuterats vid mötena är under vilka förhållanden den enskilde ska kunna få överta kontraktet. I många kommuner har kontraktet kunnat löpa på i många år trots att det inte finns några anmärkningar mot hyresgästen. Nu arbetar flera kommuner tillsammans med framför allt de allmännyttiga bostadsföretagen för att skapa rutiner för hur kontraktet ska övergå till andrahandshyresgästen efter en viss tid.

I flera kommuner samarbetar socialtjänsten och bostadsföretag för att skapa bra förutsättningar för att alla i kommunen ska kunna bo bra och ta hand om sin bostad. Det kan vara fråga om bovärdar och boskolor med mera. Ett alternativ till andrahandsuthyrning är

att hyresgästen får förstahandskontrakt och att socialtjänsten deponerar ett belopp motsvarande ett antal hyror som en garanti hos hyresvärden. Om hyresgästen har betalat sina hyror återbetalas depositionen av hyresvärden efter ett eller två år.

En kommun får, enligt lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter, ställa ut en hyresgaranti för ett enskilt hushåll, om det innebär att hushållet får en hyresbostad med besittningsrätt. Det är en form av borgensåtagande som kommunen kan få statsbidrag till. Hushållet ska ha ekonomiska förutsättningar att klara av kostnaden för bostaden men får inte bostad utan garantin.

Ett skäl till att socialtjänsten har tecknat kontrakt kan vara att det råder osäkerhet kring personens förmåga att vårda lägenheten eller att låta bli att störa sina grannar. Då är boendet ofta förknippat med stöd och/eller kontroll. Ibland kan dessa bostäder ha karaktären av kategoriboende. Flera hyresgäster med en likartad problematik bor då i samma hus. Det kan också handla om lägenheter som är insprängda i det vanliga beståndet. Ibland formar sig de olika lösningarna till en *boendetrappa*. Det är då inte meningen att den enskilde ska behålla någon bostad utan avancera genom systemet för att slutligen få en lägenhet med ett eget kontrakt. Det är inte ovanligt att exempelvis återfall i missbruk gör att personen faller tillbaka i *trappan* så att det i praktiken blir en rundgång istället. Som ett alternativ har allt fler kommuner nu börjat arbeta enligt modellen *Bostad först*. Idén bakom metoden är att den som saknar bostad först behöver ha en bostad för att kunna ta itu med övriga problem. Med den trygghet som bostaden ger som grund kan den enskilde sedan på frivillig grund vid behov ta del av stöd och behandling.

Ung familj tvingades bli inneboende

Kim och hennes pojkvän flyttade in hos hennes pappa för att betala av pojkvännens skulder. Efter några månader fick det unga paret ett glädjebesked, de väntade barn.

Familjen började aktivt söka egen lägenhet men fick inte något förslag från någon hyresvärd.

– Trots att min pojkväns skulder var betalda var det tvärstopp. Betalningsanmärkningarna skulle finnas kvar i tre år. Jag blev förtvivlad. Skulle vi tvingas bo hos min pappa i tre år till?

Som student skulle Kim kunna hyra en etta, men den var för liten för en barnfamilj.

Kim tog kontakt med socialförvaltningen för att få hjälp med att ordna ett hem.

– Svaret var att de inte har några lägenheter. Kommunen saknade lägenheter och rädde familjen att söka bostad i en annan kommun eller att bo på vandrarhem.

Familjen fortsatte att leta hyresrätter. Barnet hann bli ett år gammalt innan familjen hittade en bostad och den låg i en annan kommun.

Efter två års sökande fick den unga familjen hyra ett hus på landet, långt från hemkommunen.

Tillfälliga boendelösningar

En tillfällig bostad kan innebära att en person får hyra eller låna en bostad för en kort tid utan kontrakt. Det handlar om unga ensamstående som flyttar runt mellan tillfälliga bostäder men också om barnfamiljer. I samband med konflikter eller våld i nära relationer är det inte ovanligt att vuxna och barn söker sin tillflykt till vänner eller släktingar. Det kan ta tid att få en egen bostad. Det stöd som kommunerna ger personer i den här situationen varierar. Om det inte finns andra problem än just boendet hänvisar kommunen ofta bara till större hyresvärdar eller tillhandahåller en förteckning över fastighetsägare.

Bostad och avbetalning av skulder

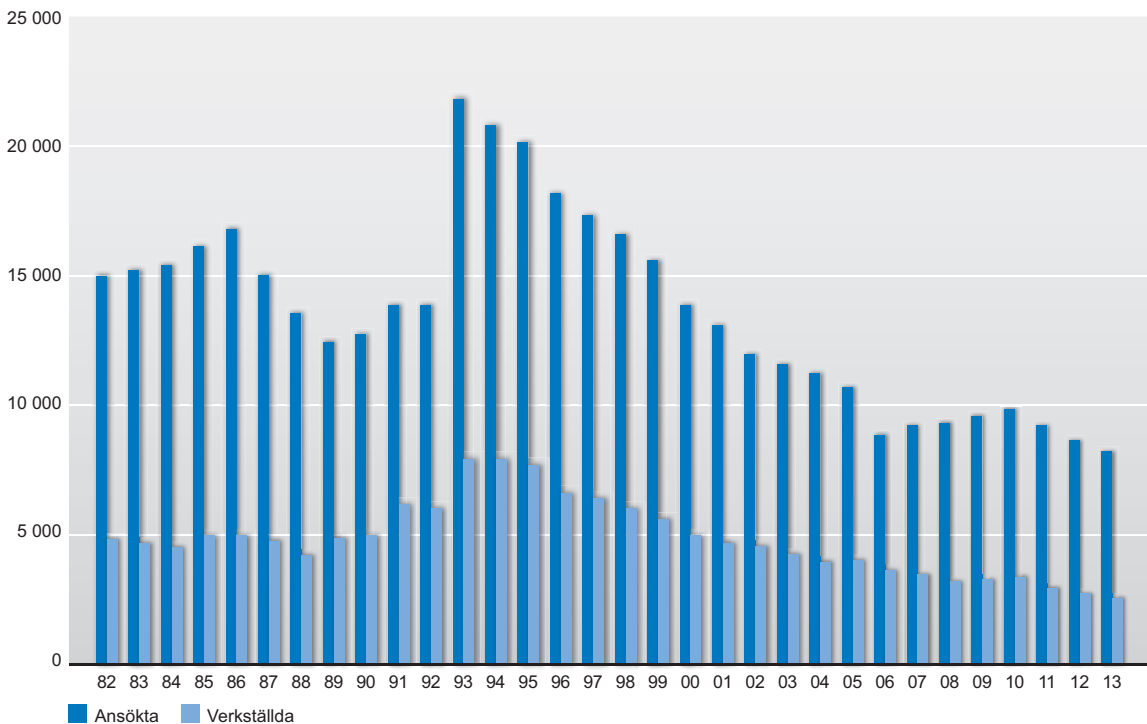
Trollhättans kommun och AB Eidar Trollhättans allmännyttiga bostadsbolag samarbetar. En hyresgäst med skuld till AB Eidar får en träningslägenhet hos bolaget, men socialförvaltningen har förstahandskontraktet. Hyresgästen erbjuds skuldsanering. Har skulden gått till inkasso återkallas det, räntan fryses och bolaget gör tillsammans med hyresgästen upp en avbetalningsplan. Under första året skriver Eidar av lika mycket som hyresgästen betalar tillbaka. Ju längre tid som går, desto mer ökar Eidar nivån på avskrivningarna. Beloppet som hyresgästen betalar varje månad förblir däremot konstant. Det går alltså snabbt för hyresgästen att betala av skulden. Fungerar allting bra får hyresgästen ett förstahandskontrakt på lägenheten när skulden är betald. I dagsläget har mer än 65 personer fått ta över kontrakten.

Bostad först

Arbetsmodellen Bostad först finns bland annat i Helsingborg, Göteborg, Karlstad, Malmö, Stockholm, Täby, Vimmerby och Västerås. Metoden vänder sig till personer som har en sammansatt problematik med exempelvis missbruk och psykisk ohälsa. Den bakomliggande idén är att den som saknar bostad först behöver ha en bostad för att kunna ta itu med övriga problem. Bostaden hyrs ut på samma villkor som till andra, hyran ska betalas och hyresgästen ska inte störa sina grannar. Det finns endast ett ytterligare krav och det är att man en gång i veckan kontakter socialtjänsten. För den som så önskar räcker det med ett telefonsamtal. Det finns ett stödteam knutet till verksamheten som kan ge råd, stöd och behandling. Det är frivilligt för den enskilde att ta del av hjälpen. Den utvärdering som gjordes i Helsingborg efter två år kom fram till samma goda resultat som metoden har visat internationellt. Ungefär 80 procent av deltagarna lyckas behålla sin bostad och många har förbättrat sin livssituation och sin hälsa.

Ansökta och verkställda avhysningar för åren 1982–2013 i Sverige

Källa: Kronofogdemyndigheten,

(<http://www.kronofogden.se/download/18.3ad14b751432a2e49d15a33/1391076219843/Avhysning+1982-2013.pdf>)

Vräkningsförebyggande arbete är framgångsrikt

Antalet hushåll som vräks från sin bostad har minskat under den senaste tjuugoårsperioden, från 7 600 år 1993 till 2 500 år 2013. Minskningen tycks fortsätta under 2014. Under första halvåret verkställdes 1 201 vräkningar enligt Kronofogdemyndighetens statistik. Det finns ett starkt samband mellan hemlöshet och vräkning. Många av dem som blir avhysta från sin bostad får stora svårigheter att åter komma in på den ordinarie bostadsmarknaden. Socialtjänsten har ett stort ansvar men för att det förebyggande arbetet

ska bli effektivt krävs aktiv samverkan med bostadsföretag, Kronofogdemyndighet, hälso- och sjukvård, ideella organisationer och andra. Socialstyrelsen har tagit fram en vägledning till stöd för detta arbete.

Hyreslagstiftningen finns i Jordabalken, kapitel 12. Där finns bland annat bestämmelser om när en hyresgäst kan förlora rätten till sin bostad och riskera att bli avhyst. De vanligaste skälen till att någon förlorar bostaden är att hyresgästen

- inte har betalat hyran
- vid upprepade tillfällen har varit sen med hyran
- stör sina grannar

Hyresvärderna är skyldiga att meddela socialnämnden när en hyresgäst sägs upp från sin bostad och vad som är anledning till detta. Om det handlar om en utebliven hyresinbetalning har socialnämnden tre veckor, den så kallade återvinningsfristen, på sig att ta ställning till om den enskilde har rätt till ekonomiskt bistånd från nämnden. Enligt socialtjänstlagen är socialnämnden skyldig att utan dröjsmål utreda om det behövs några åtgärder från nämnden. Därför måste socialnämnden omedelbart ta kontakt med den det rör, för att ta reda på omständigheterna.

Kommunerna som länsstyrelserna har besökt

betonar hur viktigt det är att hyresvärderna reagerar direkt när en hyra inte blir betald. Om det går månader innan hyresvärderna reagerar hinner skulden växa sig stor. Om socialnämnden inte får kontakt med hyresgästen eller inte kan motivera ett bistånd till skulden kan den enskilde hamna i en mycket svår situation.

En viktig del av det förebyggande arbetet som bedrivs i kommunerna handlar om att i ett tidigt skede ta kontakt med dem som inte betalar och erbjuda stöd. I exemplen från Göteborg och Västerås finns det ett nära samarbete mellan socialtjänsten och bostadsföretagen.

Det saknas ofta skriftliga rutiner för hur kommunen ska agera när ett hushåll riskerar att drabbas av vräkning. Socialtjänsten menar dock att de alltid tar kontakt med dem som riskerar att bli vräkta. Men att ta kontakt kan innebära att man skickar ett brev och inget mer. I många kommuner skickar socialtjänsten brev till alla för att sedan ta en personlig kontakt om vederbörande inte hör av sig. Det förekommer att socialtjänsten bara tar den uppföljande kontakten när det finns barn med i bilden.

Kommunerna är skyldiga att tillhandahålla budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Det kan ske på olika sätt. En del kommuner har utvecklat verksamheten och anställt särskilda hyresrådgivare. I exempelvis stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör i Stockholm är hyresrådgivarna mycket aktiva och erbjuder snabbt rådgivning till den som kommit efter med sin hyra.

Ekonomiskt bistånd kan utgå dels som försörjningsstöd till den som inte har tillräckliga inkomster för att klara sin försörjning dels till livsföring i övrigt där hjälp till en hyresskuld kan ingå. Innan det blir aktuellt med bistånd ska den enskilde ha uttömt sina andra möjligheter att klara upp situationen.

Om hyresgästen inte har möjlighet att återvinna hyresrätten förekommer det att socialtjänsten övertar kontraktet och hyr ut lägenheten i andra hand. På så sätt behöver inte hyresgästen flytta från bostaden.

Det är inte alltid ekonomiska bekymmer som ligger bakom att personer förlorar sin bostad. Många gånger finns det annan problematik. Äldre personer kan behöva stöd från socialtjänstens äldreomsorg eller från hälso- och sjukvården. Personer med psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar kan behöva både akuta insatser och ett mera långsiktigt stöd i boendet. Detsamma kan gälla personer med missbruk eller beroendeproblematik. Ett väl utvecklat arbete

inom socialtjänsten utgör en viktig del i det vräkningsförebyggande arbetet. Ett gott samarbete med hälso- och sjukvården är också betydelsefullt.

I de flesta kommuner finns det personliga ombud. Verksamheten finansieras delvis genom statsbidrag. Personer med omfattande och långvarig psykisk funktionsnedsättning kan få stöd av ett personligt ombud. Funktionsnedsättningen ska innebära stora svårigheter att utföra aktiviteter på viktiga livsområden och medföra ett komplext behov av vård, stöd och service. Det personliga ombudet arbetar på den enskildes uppdrag och har som övergripande uppgift att hjälpa personen att få sina behov och rättigheter tillgodosedda. Det finns drygt trehundra personliga ombud i landet. Det är vanligt att de personliga ombuden får kontakt med personer som håller på att förlora sin bostad. Sjukhusvistelse eller andra omständigheter har gjort det svårt för en person att ta vård om sina angelägenheter.

Personliga ombud söker upp personer i akut hemlöshet

I Borås, Eskilstuna, Helsingborg, Malmö och Stockholm finns det personliga ombud vars arbete är inriktat på att söka upp personer som sover utomhus, på härbergen eller liknande. De möter ofta personer som har drabbats av både somatisk och psykisk sjukdom och som har mist sin bostad genom vräkning, separation eller på något annat sätt. Dessa personer har svårt att få del av det stöd som samhället kan ge. Inte sällan har de negativa erfarenheter av kontakter med vården och känner rädsla i kontakten med myndigheter och vårdgivare. Genom ett långsiktigt förtroendeskapande arbete kan de personliga ombuden lotsa personen till de kontakter som kan ge bostad och vård.

En annan typ av vråkningsförebyggande arbete är verksamheter som framför allt riktar sig till ungdomar och till personer som är nya i Sverige. Det kan vara fråga om utbildningspaket, som exemplet Boskola, hos AB Bostaden i Umeå. Finansinspektionen, Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten har tagit fram ett utbildningspaket i privatekonomi Koll på cashen, som framför allt används i skolor. Det kan också vara bovärdar som väldigt konkret ger praktisk information och samtidigt förmedlar vilka förväntningar som finns på en hyresgäst.

Socialtjänstlag (2001:453)

4 kap.

1 § Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

11 kap.

1 § Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Vad som har kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande ska tillvaratas på ett betryggande sätt.

Skuldsaneringslagen (2006:548)

2 § Kommunen skall inom ramen för socialtjänsten eller på annat sätt lämna råd och anvisningar i budget- och skuldfrågor till skuldsatta personer. Denna skyldighet gäller även under skuldsaneringsförfarandet och under löptiden för en betalningsplan enligt 9 §.

Vråkningsförebyggande arbete i Upplands Väsby

Kommunen har tagit fram en handlingsplan för sitt arbete mot hemlöshet. När det gäller det vråkningsförebyggande arbetet så finansierar socialtjänsten, allmännyttan och en privat fastighetsägare tillsammans en tjänst som boendekonsulent. Vid utebliven hyra kontaktar boendekonsulenten hyresgästen för att få information om varför hyran inte har betalats. Kontakt tas via e-post, SMS, telefon eller dörrknackning. Samtal förs om hur hyran kan betalas och ibland upprättas en avbetalningsplan.

Vråkningsförebyggande arbete i Göteborg

I samarbete med socialtjänsten i Göteborg började Bostad AB Poseidon år 2003 göra oanmälda hembesök hos hyresgäster som inte betalat hyran. Besöken ägde rum på kvällstid en gång i månaden. Tanken var att träffa hyresgästerna och informera om kravet samt att erbjuda hjälp. De hyresgäster som har ett stort behov av stöd kallas efter hembesöken till samtal. Målet är att gemensamt hitta en lösning på problemet. I vissa fall blir det många samtal och många besök innan en lösning kan nås. Målet är att helt förhindra att hyresgästen vråks. Poseidons hyresförluster har minskat sedan hembesöken infördes. Tidigt stöd ger dem som halkat efter med hyran möjlighet att komma i kapp. En månadshyra är möjlig att betala. Samverkan mellan hyresvärd, socialförvaltning, störningsjour och hyresgäst är ledorden. Allt arbete sker utifrån ett barnperspektiv. Inga barn har blivit avhysta mellan 2003 och 2011.

Vräkningsförebyggande arbete i Västerås

Bostads AB Mimer och socialtjänsten i Västerås samarbetar. AB Mimer ringer i mitten av månaden och talar med de hyresgäster som inte har betalat sin hyra. På så sätt får hyresvärderna tidigt kontakt med hushåll som riskerar att komma efter med hyran. Inom socialtjänsten finns det åtta personer som arbetar med bostadsfrågor. Vid regelbundna kontakter med socialtjänsten meddelar AB Mimer när man inte lyckats få en dialog med någon hyresgäst. Det finns ett ömsesidigt förtroende mellan bostadsföretaget och socialtjänsten som gör att det räcker med att företaget vet att socialtjänsten arbetar med att hjälpa ett hushåll för att AB Mimer ska kunna avvakta med en ansökan om avhysning.

Boskola

AB Bostaden i Umeå har en boskola på sin webbplats, www.bostaden.umea.se/boskolan. Här finns information om allt från hur det går till att söka bostad, vad det innebär att vara hyresgäst till vad som gäller när man ska flytta ut. Skolan avslutas med ett kunskapstest.

Koll på cashen

Koll på cashen är ett utbildningspaket i privat-ekonomi från Finansinspektionen, Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten. Det vänder sig till elever i gymnasiet och består av en lärarhandledning, en film, ett webbspel och länkar med fördjupande information. I återkommande nyhetsbrev utlyses tävlingar för skolklasser.

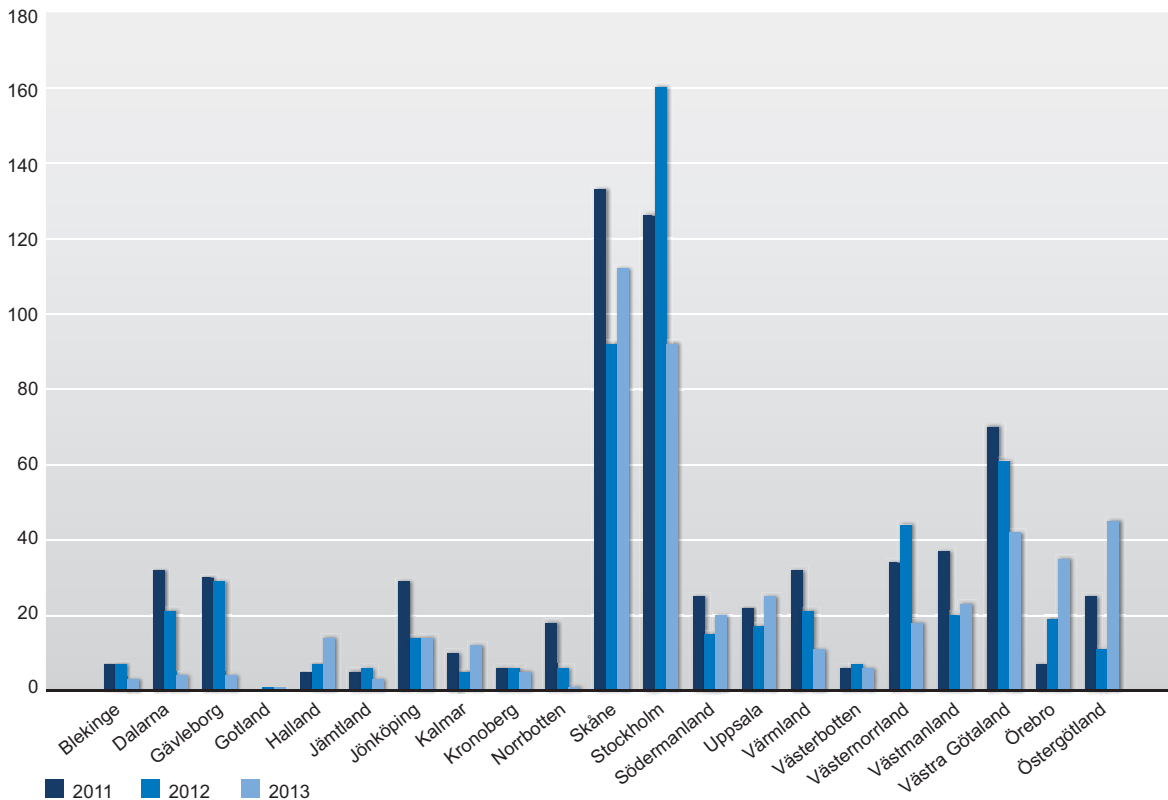
Budget- och skuldrådgivning

Inom budget- och skuldrådgivningen har Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör, Stockholms stad tagit fram en modell för att förebygga vräkning i samarbete med hyresvärdarna och Kronofogdemyndigheten. Man informerar om sin verksamhet i stadsdelen och gentemot barnfamiljer som riskerar att bli vräkta arbetar man uppsökande, bokar tid och gör hembesök om föräldrarna uteblir från mötet. Skuldsatta får stöd i att strukturera upp sin ekonomiska situation innan en diskussion om ekonomiskt bistånd från socialtjänsten blir aktuellt. Rådgivarna arbetar tillsammans med den enskilde med hyres-skuld, vardagsekonomi och övriga skulder. I många fall går situationen att lösa utan att fråga om ekonomiskt bistånd behöver aktualiseras. Samverkan med socialtjänst, hyresvärdar och kronofogdemyndighet är av avgörande betydelse.

Depositionshyra som väg till bostad

Sedan 2008 samarbetar det kommunala bostadsföretaget AB Kristianstadsbyggen (ABK) och socialtjänsten i Kristianstad enligt en modell som innebär att hyresgäster med otillräckliga inkomster får ett förstahandskontrakt hos ABK och socialtjänsten betalar en depositionsavgift som täcker tre månads-hyror. Det är främst ungdomar som har fått en bostad på detta sätt. Ungdomarna kan även delta i en Boskola där man diskuterar bostadssociala frågor och enklare vardagsekonomi.

Barn berörda av verkställd avhysning 2011–2013

Färre barn drabbas av vräkning

Antalet barn som berörs av vräkning har minskat sedan Kronofogdemyndigheten började föra statistik 2008. Under de första åren räknades barn som bor permanent hos föräldern och barn som bor växelvis eller har umgänge minst 30 dagar per år samman. Från 2013 har statistiken förfinats och nu redovisas permanentboende, växelvisboende och barn som har umgänge var för sig. År 2013 var det 504 barn som berördes av verkställd avhysning. För 373 av barnen var det fråga om deras permanenta bostad, 74 bodde

wäxelvis i bostaden och för 57 var det fråga om en umgängesförälders bostad. I 65 procent av fallen när barn vräktes från sitt permanenta boende var det hos en ensamstående förälder, i de flesta fall en kvinna. Även om antalet berörda barn totalt sett har minskat så ser det olika ut i landet.

Kommunerna är ofta frågande till Kronofogdemyndighetens uppgifter när det gäller barn som berörs av vräkning. Socialtjänsten menar att det är ytterst sällsynt att avhysningar verkställs när det finns barn med i bilden och att när det undantagsvis sker

har det ordnat sig för familjen på ett acceptabelt sätt. Av Kronofogdemyndighetens statistik framgår att i 30 procent av fallen har familjen redan flyttat från adressen men inte lämnat nyckeln till hyresvärden. Att familjen flyttar kan vara ett skäl till att socialtjänsten inte agerar. Detta kan dock inte förklara de stora regionala skillnaderna. Vid närmare var femte avhysning (50 tillfällen 2013) har barnen varit närvarande vid själva avhysningstillfället. Vid 16 av dessa tillfällen var socialtjänsten inte med.

Att inte alla kommuner ser lika allvarligt på barnens situation kan hänga samman med att det i den enskilda kommunen eller stadsdelen uppfattas som undantag att barnfamiljer vräks, genom att det inte händer varje år och att det ofta är någon enstaka familj som drabbas. Arbetsgruppen om vräkning av barn som lämnade sin rapport 2010, *Varför vräks barn fortfarande?* fann flera typer av brister i socialtjänstens agerande i den akuta situationen.

Barnombudsmannen har 2012–2014 arbetat med projektet *Pejling och dialog*. Kommunerna Borås, Gävle, Kiruna, Landskrona, Lund, Nynäshamn, Stockholm (Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantör), Sundsvall och Västerås deltog 2013 i en dialog med Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten om hur vräkning av barnfamiljer kan förebyggas.

Barn i hemlöshet får en otrygg uppväxt

Barn hamnar i hemlöshet på flera olika sätt. Förlusten av hemmet medför ofta också förlust av viktiga personer i barnets vardag. Barnet kan tvingas lämna förskola/skola, föreningar och kamratkrets i bostadsområdet.

Det förekommer fortfarande att barn drabbas av vräkning. Avhysningen i sig kan vara en traumatisk upplevelse för barnet. I samband med att kvinnor bryter upp från en relation där de har varit utsatta

för våld får barn flytta till tillfälliga boenden. Det kan vara till ett skyddat boende, till en släkting eller till en bekant. Skyddsbehovet kan göra att barnet under lång tid står utan både skola och kamratkontakter. Även i samband med separationer av andra orsaker drabbas barnen om en eller båda föräldrarna får svårt att hitta en ny bostad. Kontakten med en förälder kan brytas under en kortare eller längre tid.

Asylsökande barn kan få bo på anläggningsboenden under lång tid. De får ibland flytta med sina familjer till anhöriga eller vänner. Trångboddhet eller annat gör situationen ohållbar och familjen tvingas flytta till nya tillfälliga boendelösningar. På så sätt kan barns första tid i Sverige präglas av trångboddhet och uppbrott.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har granskat hur socialtjänsten har arbetat för barn som befinner sig i hemlöshet. IVO anser att en skälig levnadsnivå i boendet innebär att alla i familjen ska ha en egen sovplats, familjen ska kunna förvara och

laga till sin mat, det ska finnas hygienutrymmen av god standard, barn ska känna sig trygga, barn ska ha tillgång till yta för lek och samvaro, möjlighet att läsa läxor i avskildhet och kunna få vila utan att bli störda av andra personer i bostaden. I det begränsade antal tillsyner som IVO har genomfört har framkommit att många barn under långa perioder tvingas bo på skyddade boenden, vandrarhem och hotell som inte kan erbjuda dem detta.

Även om antalet vräkningar av barnfamiljer har minskat finns det inga indikationer på att antalet barn som lever i hemlöshet skulle ha minskat. Enligt socialtjänstlagen 2 § ska barnets bästa särskilt beaktas när åtgärder rör barn. Många kommuner har antagit policy- eller strategidokument för hur barnkonventionen ska integreras i kommunens arbete. Ett större fokus på barnens situation bör leda till att ansträngningarna intensifieras för att barn ska kunna bo kvar i sin invanda miljö när familjen hotas av vräkning eller riskerar att hamna i hemlöshet av andra skäl. Om en flytt ändå är nödvändig bör större ansträngningar göras för att barnets behov ska beaktas och att boendelösningen blir trygg och långsiktig.

Hemlöshet ter sig olika för kvinnor respektive män

Vid Socialstyrelsen mätning av hemlösheten 2011 inrapporterades 21 200 män och 11 700 kvinnor. Män var överrepresenterade i samtliga situationer.

Närmare hälften av männen hade problem med missbruk mot endast en fjärdedel av kvinnorna. Psykisk och fysisk ohälsa fanns i lika stor utsträckning bland män som bland kvinnor. Ungefär en tredjedel hade psykiska hälsoproblem. Cirka 20 procent hade bekymmer med sin fysiska hälsa. En fjärdedel av kvinnorna uppgavs ha familjeproblem vilket var en

Varje vräkning är en tragedi

När processen har gått så långt att en avhysning ska verkställas, aktiveras Pers avdelning.

– När jag har bestämt dag för avhysning så meddelar jag socialförvaltningen samt åker ut för att delge hyresgästerna underrättelsen om att de måste flytta. Anledningen till att vi åker ut och inte skickar

brev är att vi vill få kontakt med personerna, för att förklara vad som kommer att hända vid en avhysning. Är de inte hemma försöker vi få tag på dem via telefon eller på deras arbetsplats. Får vi inte tag i dem stoppas underrättelsen i deras brevlåda/brevinkast och då är de delgivna.

– Sedan har de minst en vecka på sig att flytta – eller göra upp med hyresvärden, säger Per.

– Flyttar inte personen så byter vi lås på avhysningsdagen. Efter ett par dagar töms lägenheten och bohaget tas till magasin där det förvaras i högst tre månader. Hämtas det inte ut under den tiden så säljs eller slängs det.

Det händer att avhysningar verkställs också när det finns barn med i bilden. Det innebär dock sällan att barn är med vid själva avhysningstillfället.

– Det är tragiskt när det handlar om barn.

Men det är tragiskt med alla avhysningar, de som blir avhysta förlorar ju sina hem.

Pers jobb på Kronofogdemyndigheten är att verkställa avhysningar.

betydligt större andel än bland männen. Kvinnor som har brutit upp från en relation där de har varit utsatta för våld återfinns sannolikt i denna kategori. Gemensamt för både kvinnor och män var den svaga ekonomin. Ekonomiskt bistånd från socialtjänsten och sjukersättning var de vanligaste inkomstkällorna.

Det fanns skillnader mellan könen när det gäller vilka boendelösningar som var mest förekommande. Den omfattande problematiken med missbruk kan förklara att en större andel av männen än av kvinnorna befann sig i akut hemlöshet. Ytterst få kvinnor vistades utomhus eller i offentliga utrymmen. Även på kategoriboenden fanns en större andel av männen än av kvinnorna. Cirka 20 procent av både kvinnor och män bodde inneboende eller i ett kortsiktigt andrahandsboende. En tredjedel av männen hade en träningslägenhet eller annat långsiktigt boende genom kommunens försorg. En majoritet av kvinnorna hade en sådan långsiktig boendelösning. Ungefär hälften av kvinnorna var föräldrar till minderåriga barn vilket var en större andel än bland männen.

När det gäller olika typer av skyddade boenden och kategoriboende erbjuder kommunerna olika verksamheter för kvinnor respektive män. De flesta riktade insatser som bedrivs i kommunerna vänder sig dock till båda könen. Det har inte varit möjligt att under uppdragstiden få någon samlad bild av om kommunernas arbete skiljer sig på något signifikant sätt när det gäller hur kvinnors respektive mäns situation påverkas.

Motverka hemlöshet är god kommunal ekonomi

Någon samlad bild av vad hemlösheten kostar för samhället eller en kommun har länsstyrelserna inte kunnat få men några kommuner som länsstyrelserna har besökt har gjort vissa beräkningar. I samband med att Helsingborgs stad tog fram en strategi för sitt arbete för att motverka hemlöshet lyfte man fram kostnaderna för de olika bostadslösningar som man hade. När Upplands Väsby hade intensifierat sitt vråkningsförebyggande arbete gjorde man beräkningar av vilka ekonomiska effekter som detta hade fått.

Bästa bostadslösningen är inte dyrast

Helsingborgs stad har gjort beräkningar av vad olika bostadslösningar kostar. Totalt har kommunen räknat med 700 platser.

- Härbärke, Hemlösas hus, 25 platser, bidrag från kommunen 3,7 miljoner/år
- Akut-korttidsboende, 49 platser, 1000 kronor per dygn
- Långsiktigt kollektivt stödboende, 700 kronor/dygn
- Motivationsboende vid samsjuklighet, 1200 kronor/dygn
- Tränings- och jourlägenheter, 101 lägenheter, 120 kronor/dygn
- Bostadssociala programmet, bostäder som kommunen hyr, 411 lägenheter, 60 kronor/dygn
- Boende inom LSS för personer som skulle klara att bo i en egen lägenhet, 79 lägenheter, 1200–1500 kronor/dygn
- Externa boenden för personer som är färdigbehandlade men som saknar bostad, 50 platser, 1100–3500 kronor/dygn

Minskat antal vråkningsger lägre kostnader

Upplands Väsby kommun har intensifierat sitt vråkningsförebyggande arbete och samverkar över förvaltningsgränserna och med allmännyttiga och privata bostadsföretag för att utveckla ändamålsenliga boendelösningar.

Tidigare gjordes 30–40 ansökningar om avhysning varje månad i Upplands Väsby. I dag får Kronofogdemyndigheten in cirka en ansökan per månad. Kommunen menar att den samhälleliga kostnaden för varje verkställd avhysning uppgår till cirka 100 000 kronor.

Kostnaden för tillfälliga boenden i kommunen sjönk från 4 miljoner kronor 2011 till 1,5 miljoner kronor 2012.

Aktiva intresseorganisationer

Flera intresseorganisationer är aktiva på bostadsområdet. De bidrar med kunskap till kommunernas arbete, samverkar med kommunerna och vill påverka beslutsprocessen nationellt och lokalt. De tar fram kunskapsunderlag och bedriver utredningsarbete, inte sällan i samverkan.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) är kommunernas arbetsgivar- och intresseorganisation. SKL ska enligt kongressbeslut arbeta med kunskapsspridning och metodutveckling i frågor som rör hemlöshet för sina medlemmar. Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) organiserar cirka 300 allmännyttiga bostadsföretag. Organisationen ska ge stöd och service i det dagliga arbetet genom att erbjuda rådgivning, konsultstöd, utbildningar, nätverk och information. Fastighetsägarna är en intresse- och branschorganisation som organiserar drygt 17 000 privata fastighetsägare och bostadsrättsföreningar. Hyresgästföreningen företräder hyresgästerna i förhandlingar om hyran och villkoren i boendet och arbetar för att förbättra villkoren i boendet.

Ideella organisationer tar stort ansvar

De ideella organisationerna står för en betydande del av det stöd som ges till personer som riskerar eller redan befinner sig i hemlöshet. När det gäller hemlösa EU/ESS-medborgare har frivilligorganisationerna gått före och är på många orter ensamma om att ge insatser till denna grupp.

Det finns inte någon landsomfattande sammanlutning för hemlösa som exempelvis De hemlöses landsorganisation, SAND, i Danmark. Däremot finns det lokala organisationer som Comigen i Malmö, Convictus i Stockholm, Hemlösas förening i Helsingborg och Lund. Dessa organisationer bedriver både verksamheter för sina medlemmar och arbetar opinionsbildande.

Gatutidningarna Faktum och Situation Stockholm säljs av hemlösa personer. Faktum finns numera i Borås, Göteborg, Helsingborg, Malmö, Kristianstad, Lund och Växjö. Förutom att ge hemlösa personer möjlighet till en inkomst vill tidningarna erbjuda försäljarna en möjlighet att förändra sin livssituation. Patient-, brukar- och anhörigorganisationer inom

det psykiatriska området arbetar för att tillvarata sina medlemmars intressen. På många håll i landet arbetar organisationerna också med att erbjuda medlemmarna trygghet och gemenskap och stödja dem i att förbättra sina livsvillkor.

Tillsammans organiserar Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund (SKR) och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) mer än 200 jourer runt om i landet. Jourerna driver skyddade boenden och ger råd och stöd till våldsutsatta.

Socialt arbete på kristen grund bedrivs över hela landet. Svenska kyrkans diakoni, Stadsmissionen, Hela människan, Räddningsmissionen och Frälsningsarmen är exempel på verksamheter som vänder sig till människor i utsatta situationer. Hemlösa personer är en viktig målgrupp.

Lokalt tas många initiativ till verksamheter med längre eller kortare varaktighet. Ny gemenskap är en förening i Stockholm som bedriver verksamhet för hemlösa och som har funnits sedan 1968. Soppök finns i flera större städer. Privatpersoner startar lokala insamlingar av mat, kläder och andra förnödenheter till hemlösa och andra behövande.

Sammanfattande analys av kommunens arbete med att motverka hemlöshet

Det finns en ökande problematik av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden som har strukturella orsaker och som idag påverkar befolkningen i de flesta av landets kommuner. Det råder en stor brist på bostäder i framförallt storstadsområdena och bristen på hyresrätter är stor även utanför storstadsområdena. Störst är bristen på hyresrätter med en hyresnivå som ett hushåll med genomsnittliga eller lägre inkomster kan efterfråga. Om bristen på bostäder är omfattande i

de områden där det är efterfrågan på arbetskraft, riskerar samhällsutvecklingen att påverkas negativt på en strukturell nivå. Viktiga samhällsfunktioner och företag riskerar att stå utan arbetskraft. Bristen på bostäder är som störst i Stockholmsområdet där efterfrågan på arbetskraft är störst.

Även kommuner med brist på bostäder för stora befolkningsgrupper tenderar att inta en passiv hållning i bostadsförsörjningsfrågan. Endast en tredjedel av landets kommuner har antagit riktlinjer för bostadsförsörjningen. Ett begränsat antal kommuner har genomfört analyser av den demografiska utvecklingen, av efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet hos särskilda grupper och marknadsförutsättningarna i kommunen. Också när kommunen har gjort sådana analyser och även antagit mål för bostadsförsörjningen kan det vara svårt att se hur dessa mål har gjort avtryck i kommunens planeringsarbete. Detta styrs i stället huvudsakligen av önskemål från exploatörer vars intresse av att bygga inte alltid sammanfaller med de behov som kommunen ser. Målgruppen för deras projekt är ofta barnfamiljer och äldre par med god ekonomi.

I de förslag till riktlinjer för bostadsförsörjningen som kommunerna har lämnat till länsstyrelsen saknas ofta en beskrivning av hur behovet av bostäder ska tillgodoses för ekonomiskt svaga hushåll. Genom att bygga dyra bostäder i attraktiva lägen hoppas kommunen attrahera en målgrupp med högre inkomster som kan tillföra kommunen skatteintäkter och öka dess attraktionskraft. För några enstaka kommuner har detta kommit att fungera men risken är stor att nybyggnationer uteblir helt när många byggprojekt ska konkurrera om ett litet segment av de bostadssökande.

När det huvudsakligen är exploatörernas intresse för att bygga som styr den kommunala planprocessen kommer behoven och efterfrågan från befolkningen i

andra hand. Många kommuner får då svårt att leva upp till ambitionen om goda bostäder för alla. I en brist-situation ställs allt högre krav på de bostadssökande från bostadsföretagens sida. Personer som av ett eller annat skäl saknar resurser för att hävda sig på bostadsmarknaden drabbas. Det kan vara fråga om bristande ekonomi eller kontaktnät. Det är särskilt i vissa situationer eller skeden i livet som människor kan råka ut för stora svårigheter med sitt boende.

De allmännyttiga bostadsföretagen är en viktig resurs för kommunerna när det gäller bostadsförsörjningen, som inte alltid används fullt ut. Kommunerna kan i större utsträckning genom ägardirektiv styra nybyggnation, renoveringsarbete, uthyrningspolicy.

Situationen ser naturligtvis olika ut i kommunerna. Det finns kommuner som har en relativt välbalanserad bostadsmarknad eller ett överskott på bostäder. Där kan den hemlöshet som finns i kommunen främst relateras till orsaker på relations- eller individnivå. Behovet av insatser i dessa kommuner ligger då främst på riktade insatser gentemot personer som har svårt att komma in på bostadsmarknaden eller löper risk att

förlora sin bostad. Samverkan mellan kommunen och allmännyttiga och privata bostadsföretag, boendestöd, vräkningsförebyggande arbete, ekonomisk rådgivning samt välfungerande socialtjänst och hälso- och sjukvård är faktorer som är nödvändiga för att inte hemlöshetsproblematiken ska accelerera även i dessa kommuner. Socialtjänsten tar ofta ett stort ansvar och efterlyser inte sällan ett större engagemang från kommunledningen, övriga förvaltningar och kommunens bostadsföretag. Även ideella organisationer står för omfattande insatser, särskilt när det gäller personer som riskerar att hamna i eller befinner sig i akut hemlöshet.

Allt fler EU/ESS-medborgare som kommer till Sverige hamnar i akut hemlöshet. Det råder en stor osäkerhet hos kommunerna kring hur de ska möta den nya situationen. Ideella organisationer står för stora sociala insatser med eller utan kommunalt stöd. Organisationerna menar att det finns betydande hinder hos myndigheter och institutioner som försvårar migranternas etablering. Rörligheten inom EU/ESS följs inte av en ökad öppenhet.

Så har länsstyrelserna arbetat

Länsstyrelserna har genomfört ett stort antal kommunbesök samt arrangerat många nationella och regionala konferenser och seminarier. Arbetet mot hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden har integrerats i arbetet med de regionala analyserna av bostadsmarknaden och i yttranden över kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjningen. Hemlöshetsfrågorna har också inlemmats i andra uppdrag som länsstyrelserna arbetar med. Länsstyrelserna har samverkat med hemlöshetssamordnaren och med andra statliga myndigheter. Det interna arbetet på länsstyrelserna har kännetecknats av samverkan och kompetensutveckling.

Gemensamma kommunbesök med hemlöshetssamordnaren

Länsstyrelserna har tillsammans med nationella hemlöshetssamordnaren genomfört 73 besök i kommuner runt om i landet. Avsikten var att besöka kommunerna vid två tillfällen. Inbjudan gick ut till totalt 50 kommuner. Ett par kommuner tackade nej till besök och några svarade inte på förfrågan. Totalt genomfördes besök i 39 av kommunerna.

Förfrågan om besök sändes till kommunstyrelsens ordförande och önskemål framfördes om att kommunen skulle samla så många relevanta aktörer som möjligt: Företrädare för kommunledning, socialtjänst, samhällsbyggnad/bostadsförsörjning, allmännyttigt bostadsbolag, privata fastighetsägare, frivilligorganisationer. I de flesta fall har ett stort antal personer varit närvarande, men ibland endast en handfull.

Vid det första besöket fördes en dialog kring hur kommunen arbetar med frågor som rör hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden och hur det vräkningsförebyggande arbetet fungerar i kommunen. Tanken var att kommunerna efter besöket skulle

skriva under en avsiktsförklaring, ett *Letter of intent*. Hemlöshetssamordnaren har utifrån de enskilda kommunernas förutsättningar tagit fram ett förslag till ett sådant brev med ett antal åtgärder för 35 av de 39 kommunerna. Tolv av kommunerna har på olika sätt antagit förslaget till *Letter of intent*. De andra kommunerna har varit positiva till de flesta förslagen men avsiktsförklaringar av den här kommunövergripande karaktären har varit svårt att hantera i beslutsprocessen i kommunerna.

Vid det andra besöket har dialogen fortsatt genom att kommunerna har berättat om hur arbetet med frågorna utvecklats sedan det första besöket. I ett antal kommuner har länsstyrelserna under 2014 gjort ett tredje besök för att följa upp hur arbetet fortskrider.

Egna kommunbesök

Utöver besöken med hemlöshetssamordnaren har länsstyrelserna genomfört egna besök i ytterligare ett stort antal kommuner i respektive län. Vid 28 tillfällen har besöken helt fokuserat på arbetet mot hemlöshet. Flera länsstyrelser har som rutin att besöka samtliga eller ett urval kommuner i samband med bostadsmarknadsenkäten och vid 65 av dessa besök har fördjupande samtal förts kring hemlöshetsfrågorna. Vid 96 tillfällen har frågor som rör hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden tagits upp på möten i samband med besök föranledda av andra närliggande uppgifter. I ett par län har landshövdingen därutöver lyft frågorna vid sina kommunbesök. Vid besöken har länsstyrelserna främst träffat kommunala företrädare från kommunledning, samhällsbyggnad/bostad och socialtjänst samt kommunala bostadsföretag. Ibland har även privata fastighetsägare och ideella organisationer funnits med.

En dag om hemlöshet – fyra nationella konferenser

Tillsammans med hemlöshetssamordnaren anordnades konferenser i Göteborg, Malmö, Stockholm och Umeå under våren 2013. Sammanlagt besöktes konferenserna av 860 personer. Varje konferens inleddes av en landshövding som talade om betydelsen av att arbeta mot hemlöshet.

Hemlöshetssamordnaren rapporterade från kommunbesöken och lyfte bland annat behovet av att kommunerna utvecklar sin statistik kring hemlöshet. Genom att kartlägga hemlösheten på individnivå kan kommunen analysera behoven och utvärdera sina insatser. Socialstyrelsen informerade om vad som kom fram i den nationella kartläggningen av hemlöshetens omfattning och även om sitt uppdrag att komplettera med uppgifter om utrikes födda personer som saknar permanent uppehållstillstånd i Sverige och som lever i hemlöshet här. Kronofogdemyndigheten informerade om vräkningsprocessen och det förebyggande arbete som bedrivs tillsammans med bostadsföretag och kommuner. Vid alla fyra konferenserna presenterades modellen *Bostad först*. Det är ett sätt att arbeta för personer som står långt från bostadsmarknaden och som har omfattande sociala problem. På konferenserna gavs därutöver olika exempel på framgångsrikt arbete från olika håll i landet.

Länsstyrelserna gjorde en uppföljning av vilka som deltog på konferenserna för att få underlag för det fortsatta arbetet. Deltagarna kom från 94 kommuner. Majoriteten var kommunala tjänstemän från framförallt det sociala området. Men även kommunala politiker och representanter från allmännyttiga och privata bostadsföretag fanns representerade liksom ideella organisationer som arbetar med hemlöshetsrelaterade frågor.

Medverkan vid hemlöshetssamordnarens slutkonferens

I samband med att hemlöshetssamordnaren avslutade sitt uppdrag genomfördes en nationell konferens i april 2014. Länsstyrelserna medverkade med två seminarier där vi inbjöd till ett samtal kring hur bostadsmarknaden fungerar, bristen på hyresrätter till hyror som det stora flertalet kan efterfråga och hur kommunerna använder de verktyg som står till buds för att ta sin del av ansvaret för bostadsförsörjningen. Seminarierna besöktes av ett 100-tal deltagare.

Seminarier för personliga ombud

Personer med psykisk ohälsa är en särskilt utsatt grupp på bostadsmarknaden och de personliga ombuden arbetar ofta med att ge stöd när personer riskerar eller redan har hamnat i hemlöshet. De personliga ombuden bjöds in till de nationella konferenserna och de har även uppmärksammats regionalt. Exempelvis anordnades ett särskilt seminarium i Stockholms län just för personliga ombud.

Ett tiotal ombud i landet arbetar riktat till personer som befinner sig i akut hemlöshet. För att ge dem tillfälle till kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte anordnas två seminarier under 2013 respektive 2014. Vid dessa seminarier har fokus varit på metodik i det uppsökande arbetet och samverkan med socialtjänsten, hälso- och sjukvården och ideella organisationer.

Regionala konferenser

Utöver de nationella konferenserna har flera regionala konferenser på temat hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden anordnats runt om i landet.

Innehållet har växlat. I Kalmar genomfördes en konferens med samma innehåll som de nationella konferenserna. Länsstyrelsen i Uppsala län har genomfört två särskilda seminarier riktade till kommunernas politiker och tjänstemän, som har tagit upp just det vräkningsförebyggandet arbetet. Länsstyrelsen i Västra Götaland arrangerade tre regionala seminarier, som förutom lokala exempel på vräkningsförebyggande insatser även lyfte fram hyreslagstiftningen och Hyresnämndens arbete.

I Stockholms län presenterades bland annat Upplands Väsby vräkningsförebyggande arbete. För att nämna några exempel.

Förutom dessa närmare trettio regionala konferenser har hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden tagits upp vid andra konferenser som exempelvis gällt barn i utsatta situationer eller mäns våld mot kvinnor.

Andra former av regionala aktiviteter kan nämnas. I Östergötlands län har landshövdingen vid två tillfällen under 2014 bjudit in till rundabordssamtal om bostadsförsörjningen. Till det första tillfället bjöds kommunalråden i länets kommuner in och vid det andra tillfället bjöds bostadsföretag och byggherrar in. Syftet med dessa samtal var att skapa dialog kring bostadssituationen i länet och hur bostadsbyggandet kan öka. Ett tredje samtal kommer att äga rum i slutet av året.

Regionala nätverk

I vissa län saknas arenor för kommunala handläggare som arbetar med bostadsplaneringsfrågor att mötas. Ett behov som har uppmärksamrats under uppdraget. Under 2014 har länsstyrelserna i Skåne och Östergötland bidragit till att etablera nätverk

i respektive län. I Stockholms län driver länsstyrelsen sedan flera år tillbaka olika nätverk där bostadsförsörjningsfrågor diskuteras. Ett nätverk vänder sig till länets stadsbyggnads- och samhällsbyggnadsdirektörer. *Öppet forum* är en annan verksamhet som riktar sig till kommunala tjänstemän.

Regionala analyser av bostadsmarknaden

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att följa utvecklingen på bostadsmarknaden och årligen ta fram en bild av hur kommunerna klarar sitt bostadsförsörjningsansvar. I den årliga bostadsmarknadsanalysen har respektive länsstyrelse tagit upp situationen kring hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden i ett särskilt kapitel eller under en särskild rubrik. De regionala analyserna baserar sig huvudsakligen på de uppgifter som kommunerna lämnar i bostadsmarknadsenkäten. Boverket har sedan 1989 haft i uppdrag av regeringen att genomföra årliga undersökningar om bostadsmarknaden i landet. Länsstyrelserna arbetar med att kvalitetssäkra uppgifterna från länets kommuner. Enkäten innehåller både faktafrågor och frågor som rör kommunens bedömningar av bostadsmarknaden. Ett avsnitt rör hemlöshet och den sekundära bostadsmarknaden. Under hemlöshetsuppdraget har länsstyrelserna tillsammans med Boverket utvecklat denna del av enkäten.

Länsstyrelsen i Östergötlands län kompletterade 2013 underlaget från bostadsmarknadsenkäten med en särskild enkät och gav i en särskild rapport en lägesbeskrivning av hemlöshetens omfattning och karaktär samt av det pågående arbetet i länet.

Förordning (2011:1160) om regionala bostadsmarknadsanalyser och kommunernas bostadsförsörjningsansvar

2 § Länsstyrelsen ska i en skriftlig rapport analysera bostadsmarknaden i länet. Utöver en regional bostadsmarknadsanalys ska rapporten innehålla en redovisning av

- hur kommunerna lever upp till kraven enligt lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar,
- hur länsstyrelsen lever upp till kraven i 3 § lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, och
- hur planeringen av bostadsförsörjningen samordnas inom kommunen, med andra kommuner och regionalt.

Rapporten ska lämnas till Boverket senast den 15 juni varje år.

Yttranden över kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjningen

Länsstyrelserna har i yttranden över kommunernas förslag till riktlinjer för bostadsförsörjningen särskilt framfört betydelsen av att ekonomiskt och socialt svaga grupper på bostadsmarknaden omfattas av det underliggande analysarbetet samt att de också omfattas av de riktlinjer som kommunen föreslår.

Aktiviteter inom ramen för andra uppdrag

Förutom särskilda insatser med anledning av uppdraget har länsstyrelserna integrerat hemlöshetsfrågorna i det övriga arbetet med plan- och bostadsfrågor, nyanländas etablering, personligt ombud, sociala risker i beredskapsplaneringen, våld i nära

relationer med mera. Här följer exempel på några aktiviteter.

Vid informationsträffar och kommunbesök i arbetet med nyanländas etablering har frågor kring hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden funnits med.

Fyra länsstyrelser har i uppdrag att samla relevanta aktörer som ingår i regeringens satsning på urbant utvecklingsarbete i femton stadsdelar i landet. Länsstyrelserna har i detta arbete lyft fram bostadsfrågorna och betonat vikten av att olika satsningar verkar inkluderande för grupper som har svårt att hävda sig på bostadsmarknaden.

Länsstyrelserna har flera uppdrag när det gäller mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Socialstyrelsens har under de senaste åren bl.a. gett ut föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:4 Våld i nära relation samt flera publikationer till stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Länsstyrelserna har i uppdrag att föra ut materialet till i första hand kommuner och ideella organisationer. I olika sammanhang, som på utbildningsdagar och seminarier, har länsstyrelserna lyft fram vikten av att ge det stöd som våldsutsatta kan behöva när det gäller boende, både på kort och på lång sikt.

Samverkan med övriga myndigheter som har uppdrag inom området

En nationell hemlöshetssamordnare utsågs av regeringen 2011. I samordnarens uppdrag ingick att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Uppdraget löpte först till och med december 2013 och kom sedan att förlängas. Den 30 juni 2014 överlämnade hemlöshetssamordnaren sin slutrapport till regeringen.

Hemlöshetssamordnaren och länsstyrelserna har samverkat både nationellt och regionalt. Hemlöshetssamordnaren har också tagit fram en broschyr till stöd för kommunerna, som länsstyrelserna har hjälpt till att sprida.

Socialstyrelsen har flera uppdrag som berör hemlöshet. Myndigheten följer hemlöshetens omfattning och stödjer arbetet med att utveckla metoder för att motverka hemlöshet. Den senaste kartläggningen genomfördes i maj 2011. Genom ett särskilt uppdrag 2012 fick *Socialstyrelsen* i uppgift att ta fram kunskap om hemlösa utrikesfödda personer som inte har uppehållstillstånd i Sverige. Inom ramen för Öppna jämförelser rapporterar kommunerna till *Socialstyrelsen* om hur de arbetar för att motverka hemlöshet inom socialtjänsten. *Socialstyrelsen* tar fram vägledning till socialtjänsten i olika frågor bland annat kring hemlöshet. Under 2012 gav *Socialstyrelsen* ut en vägledning till socialtjänsten till stöd för det vräkningsförebyggande arbetet. Länsstyrelserna har vid sina besök i kommunerna kunnat hänvisa till

*Socialstyrelsen*s publikationer för fördjupning och vägledning. *Socialstyrelsen* har medverkat vid konferenser runt om i landet, som länsstyrelserna anordnat.

Boverket följer utvecklingen på bostadsmarknaden bland annat genom den årliga bostadsmarknadsenkäten (BME) till landets kommuner. Samma enkät utgör det huvudsakliga underlaget för de länsvisa analyserna av bostadsmarknaden som länsstyrelserna sammanställer. Länsstyrelsen medverkar på olika sätt i att kvalitetssäkra enkäten. *Boverket* har i uppdrag att kartlägga omfattning och inriktning på den sekundära bostadsmarknaden och använder BME som ett instrument för att genomföra detta uppdrag. Under 2013 genomförde *Boverket* en utvecklingsinsats kring BME och länsstyrelserna medverkade i den arbetsgrupp som genomförde översynen.

Kronofogdemyndigheten har i uppdrag att ta fram statistik kring avhysningar och ett särskilt uppdrag att följa och motverka att barn drabbas i samband med vräkning. Myndigheten tar fram statistik på kommunnivå, som är ett viktigt kunskapsunderlag

när kommuner ska analysera problemets omfattning. Kronofogdemyndigheten har medverkat vid nationella och regionala konferenser som länsstyrelserna har arrangerat.

Barnombudsmannen (BO) har låtit barn berätta och på olika sätt illustrera hur de upplever hemlöshet och vräkning. BO har visat materialet för kommunala politiker och tjänstemän och även medverkat vid konferenser och seminarier som länsstyrelserna har anordnat. BO har även bidragit i länsstyrelsernas interna kompetensutveckling.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har tillsyn över socialtjänsten. Myndigheten bildades den 1 juni 2013. Länsstyrelserna har sammanträffat med IVO och tagit del av den tillsyn som har genomförts när det gäller barn i hemlöshet.

Kompetensutveckling inom länsstyrelserna

Hemlöshetsuppdraget har medfört att länsstyrelserna har utvecklat samarbetet mellan berörda verksamhetsområden. Flera länsstyrelser beskriver hur en lärande process har startat mellan enheten för samhällsplanering och boende samt enheten för social hållbarhet eller motsvarande.

Nationellt ordnade länsstyrelsernas arbetsgrupp kunskapshöjande seminarier till vilka främst kontaktpersonerna men även ytterligare någon representant från varje länsstyrelse var välkommen. Två seminarier med samma innehåll genomfördes under hösten 2012 på två olika orter. Hemlöshetsamordnaren, Kronofogdemyndigheten och Boverket medverkade. Hemlöshetsamordnaren redogjorde för de kartläggningar av hemlösheten som gjorts i landet och gav filosofiska och teoretiska perspektiv på hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Kronofogdemyndigheten

informerade om den process som kan leda fram till en avhysning samt om vräkningsförebyggande arbete. Boverket informerade om lagstiftningen och den pågående översynen av bostadsförsörjningslagen.

Hösten 2013 genomförs ytterligare ett seminarium. Socialdepartementet medverkade också nu och delgav erfarenheter från hemlöshetsamordnarens arbete. Barnombudsmannen informerades om sina besök i kommuner och sina intervjuer med barn som har erfarenheter av vräkning.

Seminarier 2014 innehöll presentation från Socialdepartementet av hemlöshetsamordnarens slutrapport och en uppsummering av de erfarenheter som länsstyrelserna har gjort i sitt uppdrag. Länsstyrelserna blickade också framåt mot hur ett framtida stöd till kommunernas i dessa frågor skulle kunna utformas.

Tillsammans med den nationella hemlöshetsamordnaren genomförde länsstyrelsernas arbetsgrupp ett studiebesök i Köpenhamn i juni 2013. Gruppen besökte Koefoeds skole och De hjemløses landsorganisation.

Länsstyrelserna har ett övergripande kontaktnät för samhällsbyggnadsområdet, Forum för hållbart samhällsbyggande och inom detta ett nätverk för handläggare som arbetar med bostadsförsörjningsfrågor. Det finns en beredningsgrupp som har till uppgift att leda och samordna utvecklingen av länsstyrelsernas arbete inom området. Beredningsgruppen initierar och leder nätverkets träffar. Hemlöshetsuppdraget har kontinuerligt tagits upp på nätverkets träffar under uppdragstiden.

En vidare krets inom Forum för hållbart samhällsbyggande samlas en gång om året till Plan och bostadsdagar. Under två år i rad har hemlöshetsfrågorna lyfts på ett särskilt seminarium under dessa dagar.

Länsstyrelsernas roll i det fortsatta arbetet

Länsstyrelserna har under sitt treåriga hemlöshetsuppdrag konstaterat att det finns behov av fortsatta insatser för att stödja kommunerna i deras arbete för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

Lagstiftningen ger kommunerna ett stort ansvar för att planera för att alla i kommunen ska ges möjlighet att leva i goda bostäder. Efter att bostadsförsörjningslagen reviderades 2013 har länsstyrelsen

fått en tydligare roll i planeringsprocessen. Länsstyrelsen ska ge kommunerna råd, information och underlag för deras arbete med bostadsförsörjningen. Den årliga analysen av bostadsmarknaden i länet, baserad på bostadsmarknadsenkäten och annan kunskap, är ett exempel på information om länets bostadsmarknad till kommuner, byggföretag och andra aktörer. Vidare står det i lagen att länsstyrelsen, aktören med ansvar för regionalt tillväxtarbete i länet

och andra regionala organ ska ges tillfälle att yttra sig över kommunens planering för bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen ska också uppmärksamma kommunerna på behov av samordning mellan kommuner i frågor om bostadsförsörjning samt se till att en sådan samordning kommer till stånd.

Många kommuner vill också ha en tidig dialog med länsstyrelsen inför arbetet med att ta fram riktlinjer. När länsstyrelsen yttrar sig över kommunernas förslag till översiktsplaner, fördjupningar av översiktsplaner och övergripande program för detaljplanering ges synpunkter på kopplingen till boendeplaneringen. Det kan handla om att påvisa vikten av att analysera befolkningsutvecklingen på lång sikt för att kunna bedöma hur den påverkar behovet av bostäder för olika grupper. Yttrandena syftar bland annat till att stödja kommunerna i att se sin roll i det regionala perspektivet.

I flera län finns ett behov av ökad regional samordning där länsstyrelsen med sin kunskap om regionala och lokala förhållanden kan ta initiativ och spela en viktig roll. Problem förknippade med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är tvärssektoriella till sin karaktär och länsstyrelserna kan bidra med sakkunskap utifrån sitt breda kompetensområde.

Länsstyrelsernas hemlöshetsuppdrag har pågått i tre år. En slutsats är att arbetet behöver fortsätta, något som även hemlöshetsamordnaren för fram i sin slutrapport. Fokus bör ligga på nationell och regional samordning, regionala utbildningsinsatser och kunskapsspridning. Länsstyrelserna har byggt upp kunskap kring specifika regionala och lokala förhållanden. Ett nytt uppdrag skulle kunna innebära att fortsätta analysera kommunernas arbete på området och att fortsätta att utveckla den dialog

med kommunerna som initierats tillsammans med hemlöshetsamordnaren samt att utöka dialogen till att gälla alla kommuner. Uppdraget skulle kunna innefatta stöd till regional samordning av insatser, kompetens- och metodstöd för kommuner samt stöd till förebyggande insatser mot hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden och vräkningar.

Länsstyrelserna arbetar redan med att ta fram aktuella regionala analyser av länets bostadsmarknad. Det pågår ett arbete med att lyfta fram frågor som berör hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden inom ramen för dessa analyser. Tillsammans med kommunerna, Boverket och andra berörda aktörer kan länsstyrelserna fortsätta att utveckla detta arbete.

Även i arbetet med att sprida kunskap kring vräkningsförebyggande arbete och metoder för att stödja dem som riskerar eller befinner sig i hemlöshet kan länsstyrelsen vara en resurs. Att erbjuda en plattform för utbyte av kunskap och erfarenheter mellan olika aktörer är en uppgift som länsstyrelserna är vana att hantera. Det gör vi genom att ordna regionala konferenser och seminarier samt att bjuda in till nätverk, rundabordsamtal med mera. Vi förmedlar statsbidrag till kommuner och andra aktörer och följer utvecklingsarbetet inom skilda områden. Vi för dialog med enskilda kommuner i länet.

Vid ett långsiktigt uppdrag kan länsstyrelserna utveckla det arbete som påbörjats under hemlöshetsuppdraget. Det handlar om att arbeta utifrån de befintliga plattformar för kunskaps- och erfarenhetsutbyte som länsstyrelserna bidrar med, att skapa nya nätverk, att genomföra kommundialoger och att vidareutveckla kontakterna med kommuner och andra viktiga aktörer.

Med utgångspunkt från regionala behov och förutsättningar – kan länsstyrelserna således vid ett nytt uppdrag

- *stödja kunskaps- och metodutveckling i kommunerna* genom att via seminarier och nätverksmöten sprida metoder och goda exempel,
- *stödja den regionala samverkan mellan kommuner* genom att exempelvis i den årliga bostadsmarknadsanalysen ta fram regional kunskap om tillgång och efterfrågan på bostäder,
- *stödja kommunerna i att utveckla metodik för att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen* genom kommundialogor kring teman som bostadsförsörjningens strategiska roll för kommunens utveckling, kommunens verktyg för att styra, möjligheter och begränsningar för allmännyttan att agera, utveckling av befintliga bostäder/ bostadsområden,

- *bidra med olika sakområdesperspektiv i planeringen av bostadsförsörjningen* genom att sammanställa länsstyrelsernas iakttagelser kring bostadsfrågan från sakområden som exempelvis tillväxt, integration och flyktingmottagande, urban utveckling, våld i nära relationer och personligt ombud samt visa på behovet av varierade typer av bostäder för att tillgodose olika målgruppers behov,
- *stärka det regionala och nationella perspektivet i planeringen* genom att visa på bostadens betydelse för en hållbar utveckling,
- *bidra till lokal samverkan* genom att lyfta fram goda exempel på hur kommun, bostadsföretag, olika myndigheter och idéburen sektor kan samverka
- *Inspirera till fortsatt arbete för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden* genom att lyfta frågan i olika sammanhang som ex. när regional utveckling, flyktingmottagande eller planering av nya områden står på agendan.

Källor

Arbetsgruppen om vräkningar av barn (2010)

Varför vräks barn fortfarande?

Arbetsmarknadsdepartementet (2014)

Slutrapporten – Regeringens samordnare för kommunalt flyktingmottagande

Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten (2013) Vräkning av barnfamiljer – kommundialog om hur kommunen kan arbeta förebyggande

Boverket (2008)

Asylsökandes eget boende

Edgar, B. & Meert, H. (2005)

Fourth Review of statistics on homelessness in Europe. The ETHOS Definition of homelessness. FEANTSA. Bryssel

Fastighetsägarna, Hyresgästföreningen, SABO och Sveriges Kommuner och Landsting (2014)

Bostad för alla – Vem tar ansvar för att alla får en bostad?

Hyresgästföreningen

Unga vuxnas boende i Sverige 2013

Konsumentverket (2011)

Budgetrådgivning – en kortsiktig kommunal kostnad eller en lönsam social investering

Länsstyrelsen Dalarna (2014)

Bostad sökes! Om hemlöshet och förebyggande arbete i Dalarna

Länsstyrelsen Stockholm (2014)

Utsatta EU-medborgare i Sverige. Lägesrapport ur ett människohandelsperspektiv

Länsstyrelsen Skåne (2014)

Varför byggs det inte på detaljplanlagd mark i Skåne? – Exempel från åtta kommuner

Länsstyrelsen Östergötland (2013)

Hemlöshet i Östergötland. En lägesbeskrivning av hemlöshetens omfattning och karaktär samt pågående arbete

Länsstyrelserna (2014)

Mottagande och etablering av nyanlända 2013

Prop. 1979/80:1

om socialtjänstlagen

Prop. 1985/86

med förslag till ny plan- och bygglag

Prop. 2012/13:178

En tydligare lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

SOU 2008:113

Bo bra hela livet. Slutbetänkande från äldrelegationen

Socialdepartementet (2014)

Slutrapport från den nationella hemlöshetssamordnaren – Bostad sökes

Socialstyrelsen (2010)

En fast punkt - Vägledning om boendelösningar för hemlösa personer

Socialstyrelsen (2012)

Vräkningsförebyggande arbete – Stöd till socialtjänsten och andra aktörer

Socialstyrelsen

Föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:4
Våld i nära relation

Socialstyrelsen (2014)

Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES området

Socialstyrelsen

Öppna jämförelser 2014, Hemlöshet och utestängning
från bostadsmarkanden

Statistiska centralbyrån (2012–2014)

Arbetskraftsundersökningarna (AKU)

Statistiska centralbyrån (2014)

Befolkningsstatistik, Folkmängd 2013

Statistiska centralbyrån (2014)

På tal om kvinnor och män, Lathund om jämställdhet 2014

Stockholms stadsmission

Årliga hemlöshetsrapport Hemlös 2012,
Tema: EU-medborgare som lever i hemlöshet i Sverige

Ungdomsstyrelsen (2011)

Focus 11 En analys av ungas bostadssituation
Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:4

www.boverket.se

www.fastighetsagarna.se

www.feantsa.org

www.hyresgastforeningen.se

www.kronofogden.se

www.migrationsverket.se

www.sabo.se

www.scb.se

www.socialstyrelsen.se

Länsstyrelserna

